

Disposisjon over vedlegg

Vedlegg 1: Innledning til kapitlet.

Vedlegg 2: Mikropoesi (Trygve Skaug).

Vedlegg 3: Tett på – å fordype seg i en novelle.

Vedlegg 4: Forbrytelse og straff (Gro Dahle).

Vedlegg 5: Å presentere sin egen virkelighet.

Vedlegg 6: Andregenerasjonens sinne (Zeshan Shakar).

Vedlegg 7: «Forbrytelse og straff» - ubehagelig og fint ... (Malin J. M. Haustreis).

Vedlegg 8: Sidemålet ditt: Å lese om vanskelege tema.

Vedlegg 9: Hjartejenta (Erna Osland).

Vedlegg 10: Muntlig norsk.

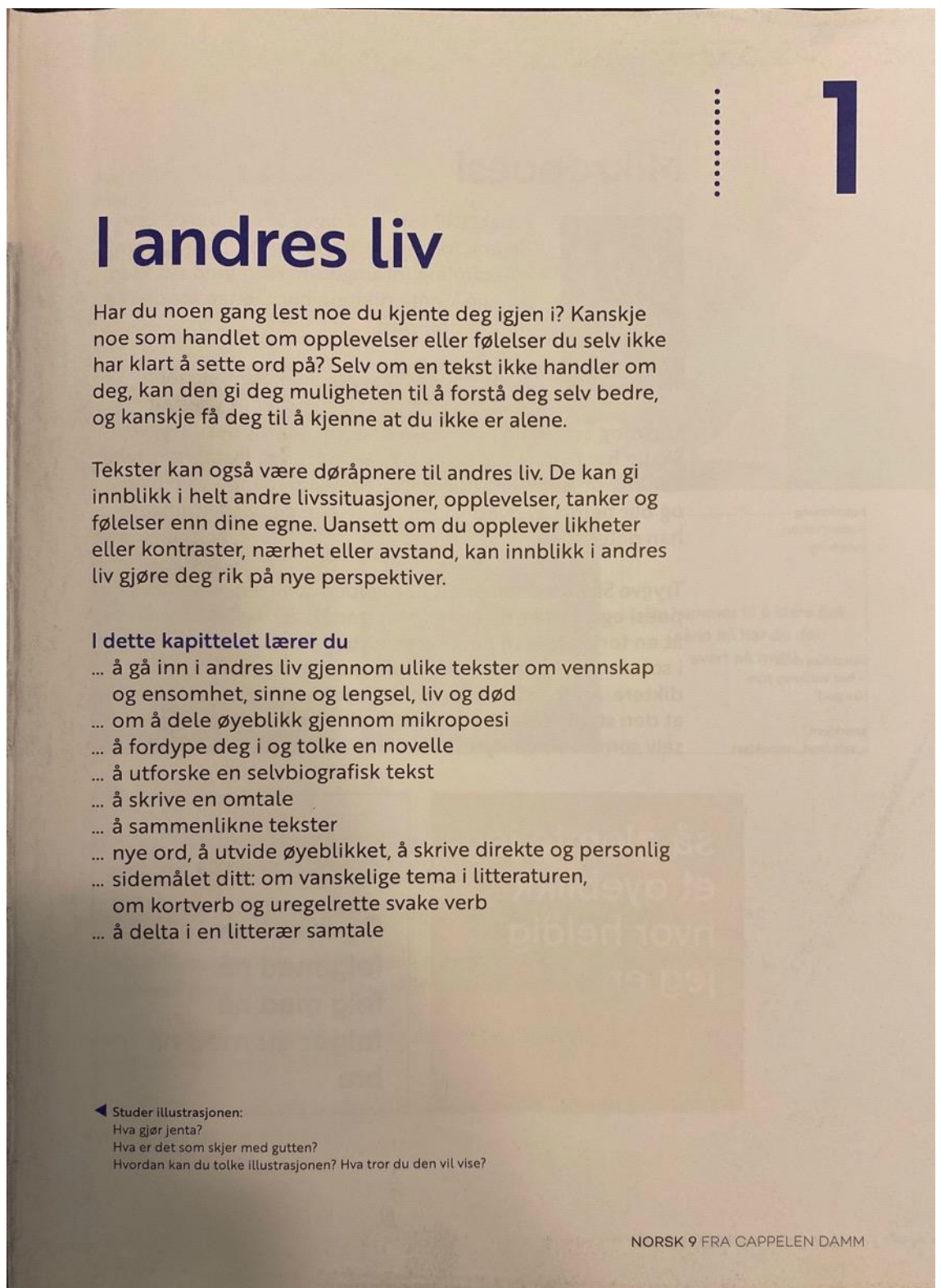
I tekstvedleggene har jeg valgt å inkludere den litterære tekste og tilhørende oppgaver i samme vedlegg. Dette er gjort for å skape en god sammenheng og struktur som hjelper leseren til å finne frem i oppgavens vedlegg.

Vedlegg 1

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 6).

Vedlegg 1

I andres liv

Har du noen gang lest noe du kjente deg igjen i? Kanskje noe som handlet om opplevelser eller følelser du selv ikke har klart å sette ord på? Selv om en tekst ikke handler om deg, kan den gi deg muligheten til å forstå deg selv bedre, og kanskje få deg til å kjenne at du ikke er alene.

Tekster kan også være døråpnere til andres liv. De kan gi innblikk i helt andre livssituasjoner, opplevelser, tanker og følelser enn dine egne. Uansett om du opplever likheter eller kontraster, nærhet eller avstand, kan innblikk i andres liv gjøre deg rik på nye perspektiver.

I dette kapittelet lærer du

- ... å gå inn i andres liv gjennom ulike tekster om vennskap og ensomhet, sinne og lengsel, liv og død
- ... om å dele øyeblikk gjennom mikropoesi
- ... å fordype deg i og tolke en novelle
- ... å utforske en selvbiografisk tekst
- ... å skrive en omtale
- ... å sammenlikne tekster
- ... nye ord, å utvide øyeblikket, å skrive direkte og personlig
- ... sidemålet ditt: om vanskelige tema i litteraturen, om kortverb og uregelrette svake verb
- ... å delta i en litterær samtale

◀ **Studer illustrasjonen:**
Hva gjør jenta?
Hva er det som skjer med gutten?
Hvordan kan du tolke illustrasjonen? Hva tror du den vil vise?

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 7).

Vedlegg 2

KAPITTEL 1

Mikropoesi

I mai 2019 toppet Trygve Skaug bestselgerlistene for skjønnlitteratur i Norge med sin diktsamling for ungdom, *Følg med nå*. Men mange kjente diktene hans lenge før de ble utgitt i bokform.

Dikt er som regel ganske korte tekster. Mange av Trygve Skaugs dikt er spesielt korte, og selv kaller han disse diktene mikropoesi. Trygve Skaug har i mange år delt sin mikropoesi på Instagram, hvor han har titusener av følgere. Det er altså mange som liker og blir berørt av øyeblikkene, følelsene og betraktningene han deler.

Trygve Skaugs popularitet har skapt debatt om hva dikt eller poesi egentlig er, og hva som er *god* poesi. Noen synes ikke at en forfatter som publiserer korte, poetiske betraktninger i sosiale medier kan sidestilles med litterært anerkjente diktere. Andre vil si at det aller beste med poesi er nettopp at den stadig sprenger alle rammer og gjenoppfinner seg selv som noe helt nytt.

betraktning
– observasjon,
vurdering

sidestilles med
– her: vurderes som
like god

anerkjent
– satt høyt, respektert

så glemte jeg
et øyeblikk
hvor heldig
jeg er

Og livet bare
følg med nå
følg med nå
følger du med nå
bra

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 8).

Vedlegg 2

Jeg er bra nok og alt det der
men hvordan får jeg han i speilet
til å tro det
når jeg ikke tror på det selv en gang

Følg med nå, 2019

Ingen kan fikse alt
vet du
men fiks det du fikser
så holder det lenge

Du kan bli hva du vil
det er sant
men lov meg
ikke bli en drittsekk

Du kommer til å klare det
(sånn nå har du det
svart på hvitt)

?

Hvis en forfatter velger å publisere det han skriver i sosiale medier, hvem tror du han ønsker å nå fram til?

Setter noen av diktene ord på noe du kan kjenne deg igjen i? Forklar.

Trygve Skaug bruker ordet «du» i mange av diktene sine. Hvordan oppleves det for deg som leser? Hvorfor tror du han gjør det?

Les alle diktene nøye. Hvilket av dem liker du best, og hva er det du liker med dette diktet?

Hvis du skulle delt ett av disse diktene på sosiale medier, hvilket ville du valgt, og hvorfor?

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 9).

Vedlegg 3

KAPITTEL 1

Tett på – å fordype seg i en novelle

Ville du åpnet døra og spasert rett inn i livet til noen du ikke kjenner? Sannsynligvis ikke, og det er nok heller ikke å anbefale. Å gjøre det i en *novelle*, derimot, kan anbefales. Der kan du åpne døra og lese deg inn i noen andres liv, for en kort stund.

fiksjon
– noe som er oppdiktet

realistisk
– sannsynlig, som kan være virkelig

Selv om en novelle er fiksjon, kan handlingen og menneskene det handler om, være realistiske. Da kjenner du at det du leser om, *kunne* ha skjedd i virkeligheten. Slike noveller kan gi deg muligheten til oppleve og reflektere over andres liv, og kanskje også ditt eget.

Hvordan utforsker du en novelle?

Handlingen i en novelle foregår som regel innenfor et begrenset tidsrom. Likevel kan du komme tett på menneskene det handler om, fordi de er få og handlingen er fortettet. Du blir invitert inn i en handling der det skjer noe viktig, enten på det ytre plan, altså rundt personene, eller inne i personene.

fortettet
– konsentrert, intens

lese mellom linjene
– oppfatte noe ut fra små spor og tegn i en tekst, uten at det står direkte i teksten

Ofte må du lese mellom linjene for å forstå hva som har skjedd, og du får kanskje ikke tydelige svar på hvordan det kommer til å gå videre.

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 10).

Vedlegg 3

I ANDRES LIV

Du må legge merke til detaljer, og ofte må du tolke både det som blir sagt, og det som *ikke* blir sagt. Legg også merke til *hvordan* forfatteren forteller, og reflekter over hvorfor hun har valgt å fortelle akkurat dette, og på akkurat denne måten.

tolke

– (om tekst) finne ut hvilken mening du selv legger i noe du ser eller leser, eller hva du tror den som har lagd teksten, har ment

Typiske virkemidler i noveller

Her er noen virkemidler og kjennetegn det kan være nyttig å studere når du fordypet deg i en novelle:

- Mange noveller starter *in medias res*, som betyr «midt i tingene». Ofte finner du viktig informasjon helt i starten.
- Du kan få innblikk i ting som har skjedd før handlingen starter, gjennom *tilbakeblikk*.
- Handlingen bygges opp rundt en *konflikt*, et slags problem som må løses. Konflikten kan være en utfordrende situasjon, kompliserte følelser eller vanskelige forhold mellom mennesker.
- Spenningen bygges opp rundt konflikten og utvikler seg fram mot et *høydepunkt*, et øyeblikk der spenningen er på sitt mest intense. Noen noveller har flere høydepunkter.
- Et høydepunkt kan også være et *vendepunkt*. Da skjer det noe som gjør at handlingen tar en ny og kanskje uventet retning.
- Avslutningen er ofte overraskende eller åpen. En åpen slutt gjør at du selv må tenke deg til hva som egentlig skjedde, eller hva som vil skje videre.

Tema og budskap

Temaet i en novelle er det emnet forfatteren ønsker å si noe om gjennom det som skjer. Temaet kan som regel uttrykkes med ett eller få ord. En novelle som handler om en slåsskamp, har ikke nødvendigvis slåsskamper som tema. Kanskje temaet i novellen er vennskap?

tema

– her: det emnet en forfatter ønsker å si noe om, det en tekst handler om på et dypere plan

For å utforske budskapet i en novelle må du spørre deg selv: Hva vil forfatteren fortelle meg med denne teksten? Et budskap kan gjerne uttrykkes gjennom en holdning eller en mening, for eksempel «vennskap overvinner alt» eller «det er viktig å stille opp for venner når de trenger deg».

budskap

– her: meningen bak en tekst, det forfatteren ønsker å formidle

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 11).

Vedlegg 3

KAPITTEL 1

synsvinkel

– her: hva slags forteller som formidler en handling og på hvilken måte

språklig bilde

– ord eller et uttrykk brukt i en annen betydning enn den bokstavelige, slik at det får en ny mening

Synsvinkel

En novelle har alltid en forteller. Det er fortelleren som avgjør hva du som leser får vite, og hvordan du får vite det. Står fortelleren på utsiden og ser inn, eller er fortelleren selv med i handlingen? Hvem presenterer det som skjer? Den typen forteller du møter, kaller vi novellens synsvinkel.

Språklige bilder

Ikke alt en føler eller opplever, kan beskrives med ord. Likevel kan det kanskje uttrykkes gjennom ord? Språklige bilder prøver ofte å gjøre nettopp det, å sette ord på det som ikke kan sies rett ut. Slike bilder gjør at du kan se for deg eller oppleve noe på en ny måte.

Det finnes flere typer språklige bilder. I noveller møter du ofte både *sammenlikninger* og *metaforer*:

- En sammenlikning er å si at noe *likner* eller *er som* noe annet. For eksempel «en kort stund liknet livet en mild sommerdag» eller «ordene var som et slag i ansiktet».
- En metafor skapes når vi bruker ord som betyr én ting og gir det en annen mening. Metaforer er nesten som sammenlikninger, men uten sammenlikningsordene. For eksempel «Vulkanen inni ham kunne eksplodere når som helst» eller «Dagen bølget seg avgårde, i det ene øyeblikket gikk det oppover, i det neste nedover».

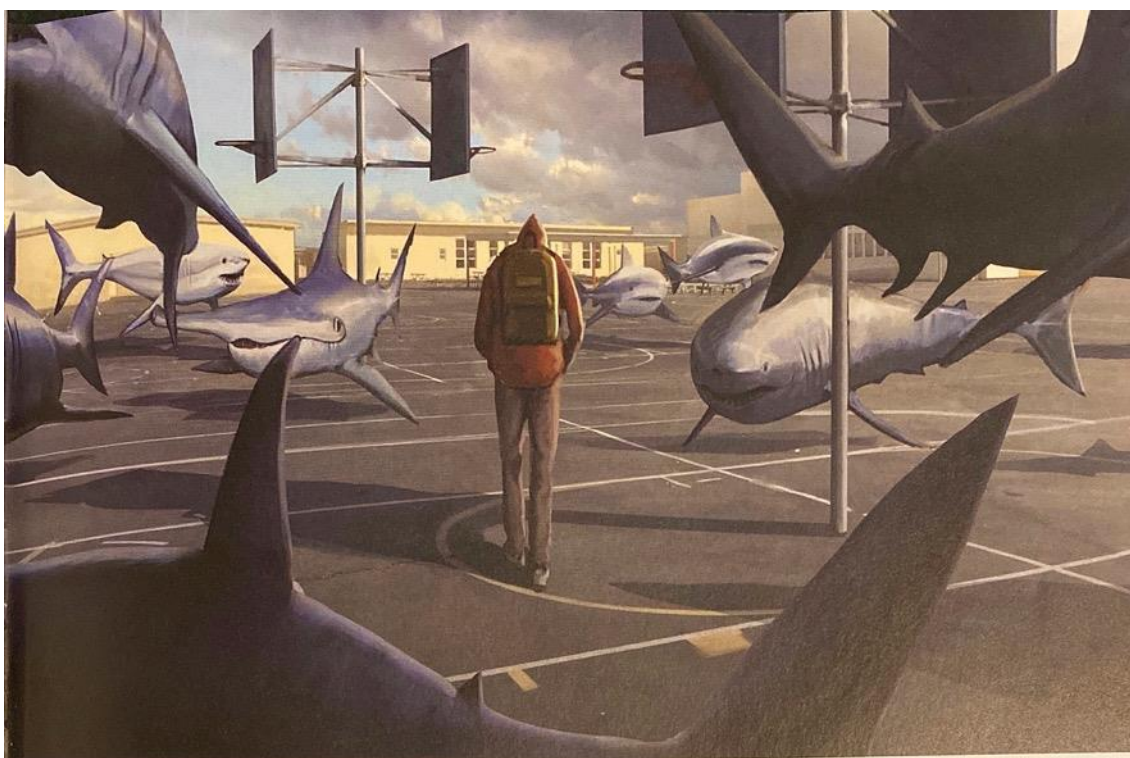

På side 13–21 kan du lese novellen «Forbrytelse og straff». Novellen er skrevet av Gro Dahle og er hentet fra novellesamlingen *Hvem som helst, hvor som helst*, som ble gitt ut i 2009.

Før du leser «Forbrytelse og straff»

Leseoppdrag: Novellen du skal lese, er et innblikk i et liv som ikke er ditt. Kanskje kan du kjenne deg igjen i noe, kanskje ikke. Prøv uansett å leve deg inn i handlingen mens du leser, og reflekter over hvordan det er å være hovedpersonen du møter i teksten.

Vedlegg 4

Forbrytelse og straff

AV GRO DAHLE

Han elsker å sykle. Han elsker å kjenne vinden i håret nedover bakkene. Han er en av de høyeste i klassen. Han er populær. Han har mange venner. Eller har han det? Plutselig er de borte alle sammen, til og med bestekompisen, til og med Frans. Selv om han ser Frans hver dag, så er Frans borte. Ikke langt borte, bare noen meter, men allikevel uendelig langt borte. Et sted der ute står Frans og ler. Han hører Frans le, men det er som å se ham le gjennom et vindu. Ingen kan le slik som Frans. Han skulle ønske han kunne le med, slenge seg inn i denne latteren og bli en del av den. Og etterpå stå der og være andpusten og forblåst og glitre av latter. Men han klarer ikke å le med, for han er på den andre siden, bak glasset.

Selv er han stille. Han er så stille at de første ukene er det ingen som oppdager ham. Han presenterer seg, står på lister sammen med de andre, men det er ingen som husker navnet hans. Møter de ham på

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 13).

Vedlegg 4

KAPITTEL 1

LESESTOPP ①

I disse første avsnittene møter vi hovedpersonen i novellen. Hva slags inntrykk får du av livet hans så langt i fortellingen? Hvilke endringer tror du har skjedd i livet hans den siste tiden?

dragsug
– her: kraft
som drar i deg

gata, hilser de ikke engang. Han ser ingen gjenkjennelse i blikkene, og ingen styrer unna heller. Det er helt greit. Det er stille sånn, rolig. Stille er fint. Og han har bøkene sine. Han har Dostojevskij. ①

– Hvordan orker du å lese slike bøker, sier moren og plukker opp Forbrytelse og Straff, som han har på nattbordet.

– Den er fin, sier han.

– Hva handler den om da?

– En ung mann som heter Raskolnikov.

– Raskolnikov, ja, sier faren og retter ryggen.

Han liker å sitte i fred og lese. På en benk eller hjemme i sofaen. Han liker å fylle hodet sitt med en bok og leve i den, la boka være det som drar ham gjennom dagen. Han liker dette, å bli dratt gjennom dagen av en bok, å kjenne dragsuget, å kjenne boka inni seg, å leve bokas liv. Trække i gatene og være Raskolnikov med all sin uro, alle sine tanker, kjøre tog til St. Petersburg sammen med fyrst Mysjkin. Sitte der i solveggen og lese, kjenne hvordan ordene leier ham inn i en helt annen dag i en helt annen by, sitte rundt bordet med Karamasov-brødrene, Dimitrij, Ivan og Aljosja. Fly med ordene.

I begynnelsen lar de ham være i fred. Alt foregår der ute i verden. Alle de andre er der. Omgås. Snakker. Ler. Han sitter inne bak tre lag glass. Det er helt greit. Av og til sykler han en runde. Da pleier han å sykle forbi huset til Frans. Det står sykler der han ikke vet hvem tilhører. Han ser Frans langs veien ved siden av en jente han ikke kjenner. Frans er der ute. Han er her inne i hodet sitt. Det er helt greit. Det er stille der, glatt og enkelt. Glatt, enkelt og stille. ②

LESESTOPP ②

Hva legger du spesielt godt merke til ved hovedpersonen? Hvordan ville du beskrive ham som person?

Han vet ikke når det begynner. Kanskje i mattetimen? Kanskje med linjalen? Han sitter og tygger på enden av linjalen. Linjalen har et hull. Hva er vitsen med et sånn hull i en linjal? Hva er det godt for? Er den for å henge opp linjalen i? I så fall, hvem er det egentlig som henger linjaler opp?

Det er antageligvis på grunn av det hullet at alt går galt. Han sitter og tygger på linjalen, sitter og tygger og blåser gjennom det hullet, og plutselig oppstår det en lyd. Det er en høy plystrelyd. En slik gjennomtrengende hvisle-lyd som kan høres to kilometer unna, kanskje tre. En sånn plystring som enkelte kan lage ved å stikke to fingre i munnen og blåse. Han har aldri klart det før. Men nå er lyden der i rommet, og det er han som har laget den. Og det neste han

Vedlegg 4

I ANDRES LIV

kjenner, er varmen som strømmer opp til hodet. Øreflippene brenner. Læreren ser opp et øyeblikk, klar til å komme med en irettesettelse, ser at det er han, den stille, flinke gutten på vindusrekka, og tar seg i det, vender bare blikket tilbake til tavla. Men det er da det begynner. Han tror det er da. For han har vekket dem. Rovdyrene. Han fikk dem til å snu seg mot ham. Han husket blikkene deres. Uttrykket i øynene. Nå har de oppdaget ham. Nå venter de bare. ③

irettesettelse
– refs, skjenn, kritikk

Etterpå er det annerledes. Han vet ikke helt hva, men det er annerledes. De ser på ham. Det er ham de ler av.

Frans står sammen med fire–fem andre borte ved syklene. De ler. Når den ene sykkelen faller, detter alle. Det klirrer i metall. Frans er den som ler mest, høyest. Han kan høre latteren hans helt over plassen. Han kjenner den latteren igjen, ville ha kjent den igjen overalt. Det er en sånn latter som gjør at alle føler seg litt friere, litt gladere. Han må smile. Det er et skjevt smil. Han kjenner hvor skjevt det er, og tar seg til kinnet.

LESESTOPP ③

Hovedpersonen tenker at «alt går galt» på grunn av øyeblikket som blir beskrevet her, at «det er da det begynner». Hva mener han med at alt går galt, tror du? Hva er det som begynner?

Frans går på hendene. Frans er flink til det. Hva er det Frans ikke er flink til? Truls prøver også. Anders tar Frans i beina og kjører trillebår med ham, til de brekker sammen midt på plenen i latter. De herjer, ruller rundt. Og han har lyst til å gå bort til dem. Men det går ikke. Han kan ikke. Det er et høyt og helt usynlig gjerde med tre rader piggråd.

Han setter seg ned med boka, prøver å lese, men ordene vil ikke bli lest, de rømmer fra øynene hans. Han blir sittende med det samme avsnittet. Det er et parti om Gud. Dostojevskij lar Ivan Karamasov si at hvis Gud ikke finnes, er alt tillatt. Og hvis alt er tillatt, er det ingen ting å ha dårlig samvittighet over. ④

LESESTOPP ④

Hva tror du dette høye og usynlige gjerdet med tre rader piggråd er?

Det er en stor plass, en uendelig stor plass. Like umulig å krysse til fots som en ørken. Han står utenfor gymsalen og har planer om å forflytte seg over til kontoret. Han skal ordne med busskortet. Men han er usikker. Skal han gå på tvers over og risikere alt, eller gå langs kanten, følge bygningen og buskene, noe som er atskillig mer diskre.

diskré
– her: mindre synlig

Han husker plutselig hva Farfar hadde sagt nå i sommer. At han var redd for ungdom. Da hadde de ledd alle sammen. Ikke bare han, men faren hans også og moren og Farmor og tante Mette. Rare, dumme Farfar. Men Farfar hadde ikke blitt det spor fornærma, han hadde vært alvorlig og sett rett på ham med et alvorlig blikk og sagt at jo, ungdom var de skumleste dyrene på denne planeten. At han heller ville møtt

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et a., 2021a, 15).

Vedlegg 4

KAPITTEL 1

bytte

– dyr som blir jagd og spist av andre dyr

en isbjørn, for de kan man skyte, men ikke ungdom, ikke bare sånn uten videre, ikke på åpen gate en helt vanlig hverdag, hadde han sagt, og de hadde ledd alle sammen over bordet. Men ikke Farfar. Han sa at ungdom er flokkdyr som jakter på svakere individer, jager byttet og leker med det før de går etter strupen. At han heller snudde og tok en annen vei enn å møte dem rett forfra på fortauet. Og aldri om han så dem rett i øynene, for da kunne de finne på hva som helst. Han måtte være forsiktig med det, hadde han sagt, å se dem inn i øynene.

bemerkning

– kommentar

De hadde ledd av Farfar da, dumme, redde, rare Farfar. Men nå var det annerledes. Nå ville han ikke ledd, nå ville han nikket. For han kjente det igjen. Han var redd for å gå forbi dem, redd for at de ville se på ham, slenge en bemerkning, stoppe ham, hva som helst. Ikke alle ungdommene, men noen. Det er de som henger rundt søppelkassene, de som står under skuret og de som står borte ved doene. De er de verste. Men det er også de ungdommene som driver rundt, som jager side om side over gårdsplassen som haier. De må han passe seg ekstra godt for. ⑤

LESESTOPP ⑤

Hvorfor tror du hovedpersonen tenker på det farfaren har sagt, når han er ute i skolegården?

Selv hører han ikke hjemme noe sted. Ikke det at de mobber ham akkurat. Det er ikke akkurat mobbing. En av jentene i klassen pleier å dunke ham i hodet med knyttneven en gang imellom og kalle ham Rotta. Det er flere som kaller ham Rotta. Men hun dunker ham i hodet også, og han har etter hvert fått en kul i hodet, for hun gjør det så ofte og på samme sted og ganske hardt. De andre ler av henne. Han ler, han også. Prøver å le, prøver å vise at han er kul, at han er med på det, at det er en spøk. Alle ler, men det er ikke den samme latteren de ler. Han tror ikke de skjønner at det er vondt. Han tror ikke de skjønner at han er redd, heller. Eller gjør de det? Forsto de det da de fikk ham til å spise en lypære? Han måtte tygge den, sa de, hele på en gang, sa de. Da lo han også og sa ok, greit, og han gjorde det. Det var egentlig ikke så ille. Det gikk over all forventning. Og da slo de ham på skuldrene, dunka ham i ryggen og sa han var ok, at han var kul, kul type. Men han husker Frans. Ansiktet til Frans. Han husker hvordan Frans snudde seg og gikk. Og Frans fortsatte å gå, han gikk og gikk, og selv om han var der, så ble han bare mer og mer borte. ⑥

LESESTOPP ⑥

Er det noe som overrasker deg i avsnittet over? Begrunn hvorfor det er overraskende.

Frans spiller fortsatt fotball. Frans er en av de som fortsetter. Slik er ikke han. Han er en av de som slutter. Ikke spiller han fotball mer. Ikke spiller han basket. Ikke skater han. Rulleskøytene bare ligger i boden. Pianoet har ikke vært rørt på et halvt år. Gitaren er støvete. Om

Vedlegg 4

I ANDRES LIV

ettermiddagene ser han Frans med to gutter som er eldre. Kanskje to år eldre. De sitter på et av trebordene nede ved havna. De ler. Han går forbi. De ser opp. Han nikker. Etterpå hører han dem le igjen. De ler høyt og masse. Det er ikke sikkert det er ham de ler av, men han tror kanskje det. Kanskje de sier det, at det er Rotta. Han tror kanskje det. Han syns nesten han hørte det da han gikk forbi, at Frans sa det. At det var Rotta.

Det er greit å bli kalt Rotta, rotter er dyr, og han liker dyr bedre enn han liker mennesker, og det er også helt greit å bli slått i hodet. Han tror egentlig ikke hun mener det noe vondt, hun som slår, og det er ikke noen vits i å si noe om det, for det er bare en bagatell. Pappa og Mamma ville helt sikkert blåse av det. Ikke noe å bry seg om, ville faren si. Han hører farens stemme inne i hodet. Ikke noe å bry seg om. Nesten irritert. Nesten flau. Han vil ikke si det til faren. Han vil ikke at faren skal si at det ikke er noe å bry seg om. Klumpen i hodet varierer etter hvor mye han blir dunket. Også andre har begynt å dunke ham i hodet. Men han har funnet det larest å smile. Han tror de syns han er bra teit. Men han smiler. Han vil ikke ha noen konflikt. Han vil ikke sladre. Derfor smiler han bare og holder seg unna. Ler latteren sin, den latteren som ikke ligner på latteren til Frans i det hele tatt, han bare ler, bukker hodet ned når de kommer for å banke knoken i hodet på ham, slik at de lettere kan komme til, for han er jo høy. Og det gjør ikke så vondt hvis han bukker litt, bøyer seg litt i knærne og lener seg litt fram. ⑦

Det går sport i det. Alle skal banke på hodet hans med knoken. Frans også. Frans ler og ser ham ikke inn i øynene, kommer innpå raskt og fra siden, ganske uventet egentlig, slår ikke hardt, men han er der. Han har en linjal i handa og rapper linjalen over bakhodet hans med et skarpt smell. Det er kanskje ikke så hardt, men det svir. Etterpå, når han kommer hjem, går han inn på badet og ser i speilet, bøyer seg fram. Det er umulig å se seg selv i bakhodet, så han må bruke et håndspeil også. Han ser ikke noe blod. Det svir lenge etterpå, nesten en uke syns han at han kan kjenne det svi.

Ett sted er trygt. Det er den grønne sofaen. Han er ikke ensom, selv om han er alene. Han har mange venner. Faren er kanskje den beste vennen hans. De pleier å gå på kino annen hver uke, og av og til spiller de Scrabble om kveldene sammen med moren. Av og til ser de på Youtube sammen. Og så er det hunden Popsy. Det fins ikke noe bedre

bagatell
– noe ubetydelig, ikke viktig

knoke
– leddene som knytter fingrene til håndflaten

LESESTOPP ⑦
Hvorfor tror du hovedpersonen prøver å tenke at det som skjer er «helt greit»? Er det helt greit?

rappe
– smekke, slå

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 17).

Vedlegg 4

LESESTOPP ⑧

Hva synes du om forholdet mellom hovedpersonen og foreldrene? Er det et godt forhold? Et nært forhold?

enn å gjemme ansiktet i pelsen hennes når han kommer hjem fra skolen. Og etterpå, når moren spør om det er noe galt, så skylder han bare på allergien, at det klør litt i øynene. At det går bra. ⑧

Og så er det alle bøkene. Han går på biblioteket. Han låner bøker, bæreposer fulle av bøker. Dagene er fulle av historier. Han var letta da han endelig fikk lov av faren til å slutte på skolemusikken og på speider'n. Han var glad han slapp å gå på ungdomsklubben hver torsdag, der de andre gikk. Han tenkte ikke så mye på de andre, de levde der ute et sted og angikk ikke ham. Ikke egentlig. Han kunne blåse i dem. Allikevel gjorde han det ikke. For nede på havna pleide Frans å møte de andre. De pleide å sitte der ute på en av bryggene og prate. Han visste ikke hva de pratet om. Kanskje jenter. Kanskje filmer. Kanskje hva de skulle gjøre i høstferien. Hva pleide de å snakke om før? Pleide de å snakke? Han husker ikke.

snare
- (dyre)felle

De pleide å bygge hytter oppe i skogen. De pleide å lage hemmelige språk og koder. De pleide å slenge seg etter greiner og lage snarer for å

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 18).

Vedlegg 4

I ANDRES LIV

fange dyr, og dyregraver. Det er fryktelig lenge siden. Nesten fire uker. Nå sitter Frans der ute på en av bryggene og snakker med to eldre gutter.

Han husker ikke helt hvordan det begynte. Kanskje mest som en lek. For han slanket seg jo ikke. Han har bare fått det for seg at han vil se hoftebeina sine stikke ut. Han synes det er morsomt å se hoftekammene stikke ut og kunne telle alle ribbeina sine i speilet. Magen går inn. Han kan tydelig se muskulaturen, og hvis han står rett opp og ned, kan han se innunder trusekanten.

Det er på en måte mer av et prosjekt enn at han direkte slanker seg. Han bare setter seg noen grenser, for å se hvordan han klarer å regulere vekta. Det er mer et forskningsprogram enn en kropps fiksering, sier han til seg selv. Han setter seg en grense på seksti kilo først, men da han kommer dit, synes han det er interessant å se om han klarer å komme ned til femtifem. Og så er det spennende å komme ned til femti.

Slik får dagene fortegn. Hver morgen er han like spent. Han veier seg etter han har tisset, før han har drukket vann. Trækker opp på vekta, med tærne først, før han senker hælene. Passer på at han heller står litt langt bakpå vekta, liker best å kjenne bakre ende under hælene. Så er det enten opp eller ned. Er det opp, er det en dårlig dag. Da stryker han seg bare over bakhodet med høyre hand og kjenner på kulen, det såre punktet og gruer seg. Og når moren spør ham over frokostbordet om hvordan det går om dagen, så er det «ikke noe særlig» eller bare et sukk. Men er det noen hundre gram ned, så er det en fin dag, en glad dag, en dag med store og uante muligheter, og han er ikke engang redd for friminuttene. Han er ikke redd for noen ting. Og når Frans står der borte på plenen og slår ballen over nettet med de nye vennene sine, så er det helt greit. Han kan bare stå der og le og slå ballen over nettet, han, han kan bare sitte der på brygga og prate om kveldene, for det er helt greit, helt greit. ⑨

Det er helt greit med meitemarkene også. Det går greit. De kaller det rottemat. Det er en hel gjeng av dem, jenter også. Frans også. Det er bare morsomt. Han ler, han også, ser på de andre og ler. Rottemat! Men et sted i hodet er det noe som knurrer, et sted i nakken er det noe som spenner seg, og da noen holder ham fast og tar politigrepet på ham og tvinger ham ned på kne, får han panikk og kniper munnen igjen, hardt, biter tennene sammen så han biter seg i tunga, biter hardt, så de må bruke kraft for å få åpna kjeften. En av dem har meitemarkene

regulere
– kontrollere/justere ut fra en plan

kropps fiksering
– det å være ekstremt opptatt av kropp og utseende

LESESTOPP ⑨

Hvorfor tror du hovedpersonen har behov for å kontrollere vekten sin på denne måten?

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 19).

Vedlegg 4

KAPITTEL 1

tilte

– bikke, stille på skrå

kunngjøring

– melding, ytring, varsel

manesje

– (fra sirkus) sirkelformet scene med publikum rundt hele scenen

LESESTOPP ⑩

Skriv ned to-tre setninger fra avsnittet over som du synes er godt skrevet, eller som gjør sterkt inntrykk på deg.

klare. En annen tilter hodet hans bakover. Det er nok da han lukker øynene. Det er stille rundt ham nå. Stille som når trommevirvlene går på sirkus, stille som når linedanseren begynner å balansere. Noen snakker. Det er en kunngjøring. Det er en forestilling nå. Og han er hovedpersonen. Han står der i manesjen med bind for øynene, og dagen lukter sagflis, hestemøkk og elefant. Han kjenner noe mot leppene. Det er marken, den første marken. Det er stille som når akrobatene slipper taket. Han kjenner meitemarken virre i munnen. De holder munnen hans åpen, og meitemarken dirrer mot tunga, kiler i munnhulen. De slipper dem en etter en inn i munnen hans. Det smaker metall og jord. Og han kjenner meitemarken vri seg. Først den ene, så en til. Det er ikke farlig, sier han til seg selv. Det er ikke farlig. Fuglene spiser mark. Det er bare proteiner. Ikke giftig. Det er bare å svelge unna, bare å få det ned. Svelge. Slik som med lypsæra. Svelge. Men han brekker seg. Han spytter. De lar ham ikke slippe. De holder ham fast. Armene verker bakpå ryggen. ⑩

Han fortsetter å ha øynene lukket en lang stund. Til og med etter at de har sluppet taket i ham. Han åpner øynene og ser at de er vekkt. Frans er også vekkt. Kanskje han ikke hadde vært der i det hele tatt. De andre har gått inn, men han følger ikke etter. Han går hjem. Hjemme legger han seg på senga. Han tenker ikke. Han er helt stille. Men det surrer i ham.

Seinere den kvelden kaster han en stol gjennom vinduet. Det er bare en bagatell som utløser det. Det er bare moren som sier at han skal rydde i tøyet sitt. Det er ikke engang en krangel. Men plutselig tar han bare stolen.

Vinduet knuses, og stolen og glasskårene ligger på plenen og i blomsterbedet nedenfor vinduet og er ødelagt. Og han må sove inne hos foreldrene den natta, for det er kaldt på rommet hans, iskaldt, og han må ligge på madrass på gulvet ved siden av moren. Det er først den natta moren skjønner at han har blitt tynn. Faren har sett det lenge, men ikke sagt noe. Men moren ser det først da, idet han trekker T-skjorta over hodet.

– Herregud, så tynn du er, sier hun og må holde seg for munnen et øyeblikk, og han ser seg selv i øynene hennes. – Å herregud, så tynn du er, sier hun igjen.

Vedlegg 4

I ANDRES LIV

Han får ikke sove før langt på natt. Da har han ligget og lyttet på pusten deres i mange timer. Da har han slått Frans i ansiktet med knyttet neve og sparket ham i magen gjentatte ganger, hørt ribbeina knekke, kjent nakken gi etter. Han har slått ham med øks i hodet, så kraniet delte seg, stukket et spett gjennom brystet hans gang på gang. Han har sett for seg en stor kjøttkvern hvor han har kvernet opp Frans, sett Frans bli knust, most. Han har hengitt seg til hensynsløs og brutal vold med døden til følge. Det er ikke noen av de andre han slår. Det er Frans. ⑪

Dagen etter begynner han å spise igjen. Dagen etter går han på skolen med rett rygg.

Der er Rotta, er det noen som hvisker. Han hører dem. Han bryr seg ikke. Noen holder fram en mark til ham, dingler den oppunder nesa hans og spør om han ikke er sulten, om han vil ha litt niste. Han ler ikke, ser ikke på dem, går bare rett forbi. De ler, men ikke lenge. Han går rett over skoleplassen, rett forbi dem alle, rett mot benken der Frans sitter ved siden av et par andre. Frans slutter å snakke, ser opp. De andre ser opp.

Han ser raskt på dem, nikker til dem, setter seg ned ved siden av dem, tar fram Brødrene Karamasov fra sekken og begynner å lese. Han klarer ikke å følge med på teksten. Blikket hans løper langs linjene, øynene tviholder i ordene, men ordene vil ikke bli lest. Allikevel tvinger ham dem, leser dem selv om de yter motstand, leser dem, selv om de vrir seg. Han følger på, blar om, griper tak i det første ordet på den neste siden, men han vet ikke hva han leser, for det bruser og suser i hodet, og oppmerksomheten hans er bare en jolle som forsøker å holde kursen rett fram. Ikke velte. Ikke kantre. En gang skal han skrive om dem, tenker han. Om alle sammen, alt. En gang skal han skrive dette ned. Han skal ikke bruke jeg-form, det blir for nært. Det skal være en anonym skikkelse uten navn. En hvilken som helst, hvem som helst. Den eneste som skal ha et navn er Frans. Han skal skrive om Frans – hans aller beste venn. ⑫

kranium
– hodeskalle

spett
– spiss stang av jern

LESESTOPP ⑪

Hva overrasker deg mest i dette avsnittet? Forklar hvorfor.

jolle
– liten båt

LESESTOPP ⑫

Hva synes du om slutten på denne novellen? Hvordan tror du det gikk med hovedpersonen etter det du har lest om her?

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 21).

Vedlegg 4

OPPGAVER

Å leve seg inn i en tekst

Leseoppdraget på side 12 dreide seg om å leve seg inn handlingen mens du leste, og å reflektere over hvordan det oppleves å være hovedpersonen du møter i novellen.

1

Hvordan tror du hovedpersonen har det i livet sitt? Skriv et avsnitt eller to hvor du beskriver hva du tenker om dette. Forklar også hva som gir deg dette inntrykket.

TIPS!

Du kan for eksempel skrive slik:
Mens jeg leste novellen, tenkte jeg at livet til hovedpersonen ...
Jeg tror hovedpersonen er/føler/tenker ...
Jeg fikk dette inntrykket fordi ...

Kort handlingsreferat

Å skrive et handlingsreferat betyr å gjenfortelle handlingen i en tekst. Et handlingsreferat skal være ganske kort, og derfor må du velge ut kun det viktigste i teksten. Likevel må det være nok informasjon til at en som hører eller leser referatet, får et tydelig inntrykk av handlingen.

2

Hva synes du er det viktigste å fortelle om handlingen i denne novellen? Skriv et kort handlingsreferat på ett til to avsnitt.

TIPS!

Du kan for eksempel skrive slik:
Denne novellen handler om ...
Den forteller historien om ...
Det som skjer, er ...

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

Vedlegg 4

I ANDRES LIV

OPPGAVER

Den gode starten

Ofte starter en novelle *in medias res* – altså midt i tingene, midt i det som skjer. Du kan bli kastet rett inn i et dramatisk øyeblikk eller en viktig samtale. Men en novelle kan også starte på andre måter. Den kan for eksempel skildre steder eller personer eller si noe om bakgrunnen for handlingen som kommer.

«Forbrytelse og straff» starter slik:

Han elsker å sykle. Han elsker å kjenne vinden i håret nedover bakkene. Han er en av de høyeste i klassen. Han er populær. Han har mange venner. Eller har han det? Plutselig er de borte alle sammen, til og med bestekompisen, til og med Frans.

3

Hvordan starter forfatteren denne novellen? Skriv kort hva slags start du mener dette er, og hva som gjør at du oppfatter det slik.

TIPS!

Er starten *in medias res*? Er den en skildring? Sier den noe om bakgrunnen for handlingen?

Du kan for eksempel skrive slik:

Denne novellen starter (med) ... Jeg oppfatter det slik fordi ...

4

Hvis du skulle velge en ny start på denne novellen, hva ville den være? Gå inn i novellen og velg ut en setning eller et avsnitt som du mener ville være en god start.

TIPS!

Starten på en novelle skal gi leseren lyst til å lese videre. Velg en del av teksten du mener vil kunne fange oppmerksomheten til en leser.

Konflikt

I en novelle bygges handlingen opp rundt en konflikt. Konflikten kan for eksempel være en hindring som må overkommes, eller et problem som må løses.

5

Beskriv kort det du mener er konflikten i «Forbrytelse og straff».

TIPS!

Når du skal beskrive en konflikt, er det lurt å ta utgangspunkt i hovedpersonen. Det er som regel hovedpersonen som må overkomme hindringen, løse problemet, eller som på andre måter står i sentrum i konflikten.

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 23).

Vedlegg 4

KAPITTEL 1

OPPGAVER

Høydepunkt og vendepunkt

Høydepunktene i en novelle er de delene av handlingen hvor spenningen er mest intens. Det kan handle om ytre spenning, altså noe som skjer i handlingen. Men det kan også handle om indre spenning, noe som skjer inne i personene. Et høydepunkt kan også være et vendepunkt. Da skjer det noe som gjør at handlingen tar en ny, og kanskje uventet, retning.

6

I «Forbrytelse og straff» finner vi flere høydepunkter. Finn to situasjoner du mener er høydepunkter i novellen. Beskriv kort hvert av disse høydepunktene, og forklar hvorfor du mener disse situasjonene er høydepunkter.

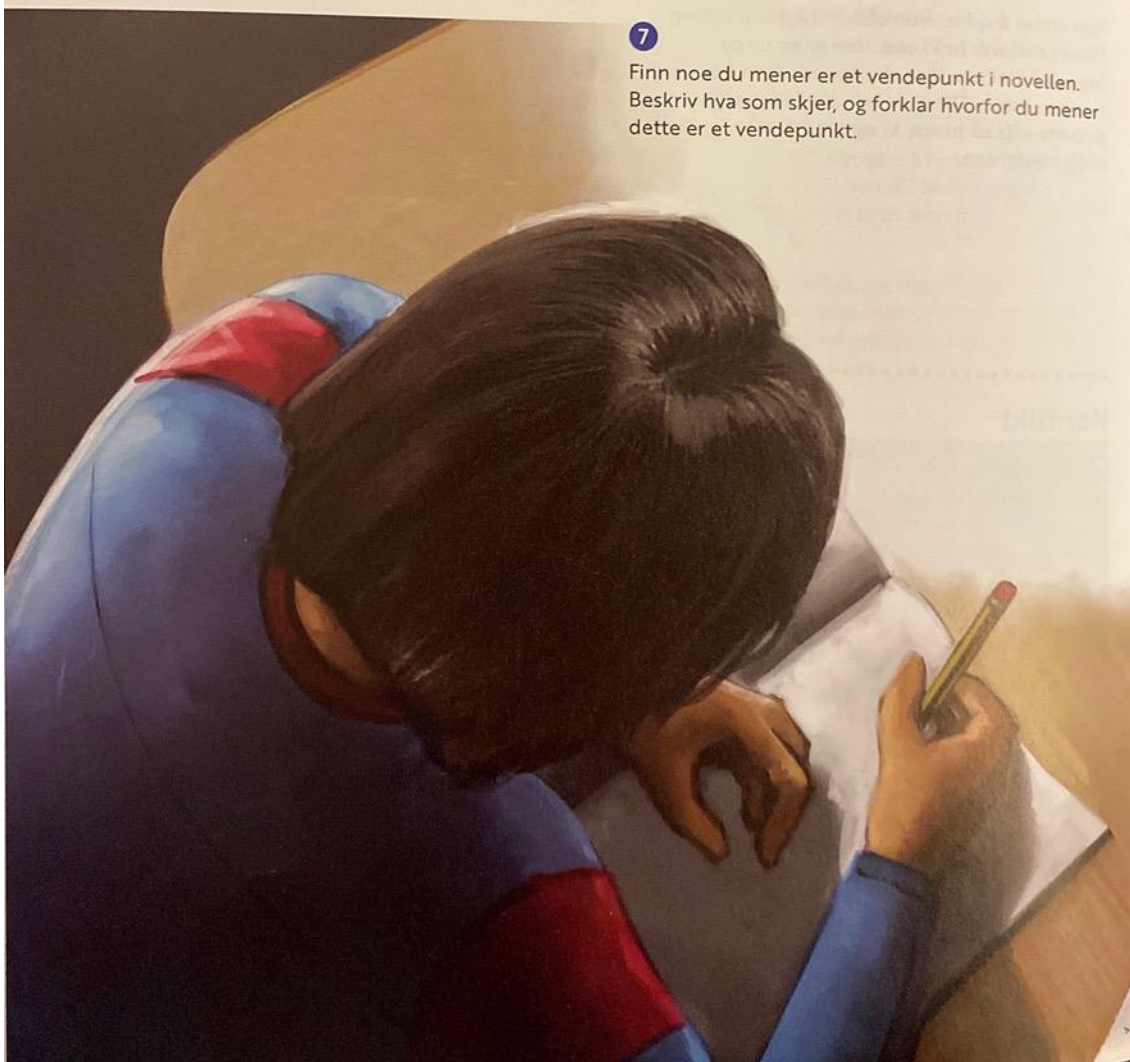
TIPS!

Du kan skrive slik:

Et høydepunkt i novellen er når ... Jeg mener dette er et høydepunkt, fordi ...

7

Finn noe du mener er et vendepunkt i novellen. Beskriv hva som skjer, og forklar hvorfor du mener dette er et vendepunkt.

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 24).

Vedlegg 4

I ANDRES LIV

OPPGAVER

Synsvinkel

I en novelle er det alltid en forteller. Det er fortelleren som avgjør hva leserne får vite, og hvordan de får vite det. Hvem som forteller, og hvordan, kaller vi novellens synsvinkel.

En *autoral synsvinkel* betyr at en forteller står på utsiden og ser inn på personene i handlingen uten selv å være en del av den.

- En autoral synsvinkel er som regel alltid i 3. person. Det vil si at fortelleren forteller om «han» eller «hun».

En *personal synsvinkel* betyr at historien blir fortalt av en eller flere personer som selv er med i handlingen.

- En *personal 1. persons synsvinkel* betyr at det er en jeg-person som forteller historien. Fortelleren kan da presentere sine egne tanker og følelser, men ikke andres.
- En *personal 3. persons synsvinkel* betyr at fortelleren forteller om «han» eller «hun». Fortelleren har tilgang til tankene og følelsene til én av personene og opplever det som skjer, gjennom denne personen.

8

Hva slags synsvinkel har denne novellen, og hvordan kan du se dette? Forklar kort.

TIPS!

Gå inn i teksten på nytt. Vurder disse spørsmålene: Er fortelleren med i handlingen, eller står fortelleren på utsiden og ser inn? I hvilken person er handlingen fortalt, 1. person eller 3. person? Har fortelleren innsyn i tankene og følelsene til noen av personene?

9

Tenk deg at du går i samme klasse som hovedpersonen. Hvordan ville handlingen sett ut fortalt fra *din* synsvinkel?

Velg én av disse situasjonene fra novellen:

- Du ser på mens hovedpersonen spiser en lypære.
- Du ser at Frans og andre slår hovedpersonen i hodet med knokene og linjaler.
- Du ser at de tvinger hovedpersonen til å spise mark.

Skriv et avsnitt der du forteller hva som skjer, fra en personal 1. persons synsvinkel, altså sett gjennom *dine* øyne. La leseren få vite hva du tenker og føler om det som skjer. Og ikke minst: Hva ville du *gjort*?

TIPS!

Finn den delen av teksten som beskriver situasjonen du har valgt. Les den nøye. Du kan gjerne starte med noe fra selve teksten og så fortsette derfra.

EKSEMPEL

Det går sport i det. Alle skal banke på hodet hans med knoken. Frans også. Jeg ser at de ler bak ryggen hans ...

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 25).

Vedlegg 4

KAPITTEL 1

OPPGAVER

Tilbakeblikk

I noen noveller er deler av teksten tilbakeblikk. Det betyr at du leser om noe som har skjedd før selve handlingen i teksten starter. Hvis en forfatter bruker tilbakeblikk, vil hun ofte gi deg informasjon som hjelper deg til å forstå handlingen bedre. Ett tilbakeblikk i «Forbrytelse og straff» ser slik ut:

De pleide å bygge hytter oppe i skogen. De pleide å lage hemmelige språk og koder. De pleide å slenge seg etter greiner og lage snarer for å fange dyr, og dyregraver. Det er fryktelig lenge siden. Nesten fire uker. Nå sitter Frans der ute på en av bryggene og snakker med to eldre gutter.

Det som ikke blir sagt

I en novelle er det mye som ikke blir sagt rett ut. Når vi leser, fyller vi gjerne disse «hullene» i teksten med våre egne tanker og oppfatninger. Vi bruker det vi får vite, til å tolke det vi ikke får vite. I «Forbrytelse og straff» får vi vite at hovedpersonen var populær og hadde mange venner før han begynte på ungdomsskolen. Men plutselig er han ensom. Han har også mistet sin beste venn, Frans. Hvorfor ble det slik, tror du?

Tema og budskap

Når du leser, tar du med deg dine egne erfaringer, tanker og følelser inn i lesingen. Du kan oppfatte tema og budskap i en novelle annerledes enn en annen leser, og annerledes enn det forfatteren kanskje tenkte da hun skrev den. Slik er litteratur – meningen oppstår i møtet mellom teksten og leseren. Din mening har samme verdi som en annens, så lenge du kan finne noe i teksten å begrunne meningen din med.

10

Studer utdraget og svar på disse spørsmålene: Hva slags informasjon får du i dette tilbakeblikket? Hvorfor tror du forfatteren syntes det var viktig å ta med dette?

TIPS!

Du kan for eksempel skrive slik:
*I dette tilbakeblikket får vi vite at ...
Jeg tror forfatteren ville ha med dette for å ...*

11

Frans har ingen stemme i novellen. Hva ville han sagt hvis han hadde det, tror du? Skriv et avsnitt der Frans forklarer for noen hvorfor han ikke er venner med hovedpersonen lenger.

TIPS!

Du kan for eksempel skrive svaret ditt som

- en samtale mellom Frans og hovedpersonen eller noen andre
- en tekstmelding fra Frans til hovedpersonen eller noen andre

12

Skriv hva du mener temaet i novellen er, og forklar hvorfor du mener at dette er temaet.

13

Skriv hva du mener budskapet er, og forklar hvorfor du mener at dette er budskapet.

TIPS!

Du kan for eksempel skrive slik:
*Temaet/Budskapet i novellen er ...
Jeg oppfatter det slik fordi ...*

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 26).

Vedlegg 4

I ANDRES LIV

OPPGAVER

Språklige bilder

Språklige bilder er ord og uttrykk som er brukt i en ny sammenheng slik at de får en ny mening. Hva et språklig bilde betyr for en leser, avhenger av hva leseren forbinder med ordet eller uttrykket. Hva tenker du på når du hører ordet rovdyr? Hva med sirkus? En ørken? Noe som knurrer?

Det finnes ulike typer språklige bilder. Du kan lese mer om de språklige bildene sammenlikning og metafor på side 12.

14

Her er noen korte utdrag fra novellen der forfatteren bruker språklige bilder:

- For han har vekket dem. Rovdyrene. Han fikk dem til å snu seg mot ham. Han husket blikkene deres. Uttrykket i øynene. Nå har de oppdaget ham. Nå venter de bare.*
- Det er en forestilling nå. Og han er hovedpersonen. Han står der i manesjen med bind for øynene, og dagen lukter sagflis, hestemøkk og elefant.*
- Han følger på, blar om, griper tak i det første ordet på den neste siden, men han vet ikke hva han leser, for det bruser og suser i hodet, og oppmerksomheten hans er bare en jolle som forsøker å holde kursen rett fram.*

Hvilke metaforer eller sammenlikninger finner du i disse korte utdragene? Og hva beskriver de?

TIPS!

Du kan skrive slik:

I utdrag a bruker forfatteren metaforen ... Jeg tror den beskriver ...

15

Let etter flere språklige bilder i novellen. Skriv ned det bildet du liker best, og på hvilken side du fant det. Forklar hva du mener det språklige bildet beskriver.

Hvordan skulle det sluttet?

I lesestopp 12 på side 21 har du svart på hva du synes om slutten på denne novellen. Nå har du sjansen til å lage den slutten du selv kunne ønsket deg.

16

Skriv videre på teksten etter dette avsnittet:

Han går rett over skoleplassen, rett forbi dem alle, rett mot benken der Frans sitter ved siden av et par andre. Frans slutter å snakke, ser opp. De andre ser opp.

TIPS!

Tenk gjennom: Hva tror du hovedpersonen vil si til Frans? Hva tenker han mens han står der? Hva gjør han?

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 27).

Vedlegg 5

Å presentere sin egen virkelighet

Du blir stadig invitert inn i virkelige menneskers liv gjennom tekster. Noen skriver en hel bok om livet sitt, men det er kanskje ikke slik du oftest går inn i livet til andre. Tenk over hvor mange vloggere eller bloggere du har sett, hørt eller lest, og hvor mange innlegg som blir postet i sosiale medier av venner, bekjente og andre du følger. Alt dette er tekster, og selv om de kan være veldig ulike, har de noe til felles. De kan alle sies å være selvbiografiske tekster.

Hva er en selvbiografisk tekst?

En selvbiografisk tekst beskriver faktiske hendelser, situasjoner og opplevelser slik de blir oppfattet av den som lager teksten. Noen av disse tekstene kan ha elementer av fiksjon, eller de kan inneholde deler hvor forfatterne har «pyntet» på virkeligheten. Andre gir et uredigert innblikk i livet til en person. Noen legger vekt på hendelser og ting de holder på med, andre presenterer tanker og følelser om livet eller en bestemt situasjon. En selvbiografisk bok kan beskrive et helt liv, mens

selvbiografisk
– som skildrer eget liv

uredigert
– uendret, ikke tilrettelagt

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 28).

Vedlegg 5

I ANDRES LIV

innlegg i sosiale medier gjerne beskriver et øyeblikk, en her-og-nå-situasjon. Uansett hva slags tekst det handler om, er det viktig å huske at selvbiografiske tekster er subjektive.

Når du leser en selvbiografisk tekst, kan du oppdage at den har elementer fra flere sjangre, kanskje både fra appeller, fortellinger, dramatekster og essay. Forfatteren kan også bruke mange ulike uttrykksformer for å formidle budskapet sitt. Å blande sjangre eller å sprengte rammene for hva en tekst pleier å være, er en kunst i seg selv. Så lenge det gjøres bevisst og på en måte som bidrar til å få fram budskapet, finnes det ingen regler for hva som er lov og ikke lov.

På side 30–33 kan du lese teksten «Andregenerasjonens sinne» av Zeshan Shakar. Den er en del av antologien *Third Culture Kids*. Antologien ble utgitt i 2019 og blir presentert som en håndbok, en kollektiv selvbiografi – en bok med selvbiografiske tekster av flere ulike personer, som handler om å vokse opp mellom kulturer.

Før du leser «Andregenerasjonens sinne»

Den første delen av teksten er en kort presentasjon av forfatteren. Den ser slik ut:

Navn: Zeshan Shakar
Sted: Oslo
Alder: 36
Yrke: byråkrat by day, forfatter by night
Hvor er du fra? Faren min sier vi stammer fra Aleksander den store, fra da hæren hans strakte seg fra Europa til India. Moren min sier vi er en blanding av skandinaver, finner, kvener og tatere. Jeg sier jeg er fra Oslo.

Zeshan Shakar (1982). Han er oppvokst på Stovner i Oslo, er utdannet statsviter ved UiO og debuterte i 2017 med romanen *Tante Ulrikkes vei*.

Ut fra informasjonen du har fått om teksten, og hvordan forfatteren presenterer seg, hva tenker du at denne teksten kommer til å handle om? Skriv et par setninger der du beskriver dine forventninger til teksten.

subjektiv
– personlig, med utgangspunkt i egne oppfatninger (motsatt av objektiv)

appell
– sterk oppfordring som skal overbevise andre om å gjøre noe, om å bidra i en viktig sak

essay
– tekst der forfatteren reflekterer over et tema eller en sak og tar med leseren på en slags tankereise inn i temaet

bevisst
– gjennomtenkt

antologi
– samling med utvalgte tekster, ofte av flere forfattere

kollektiv
– felles

byråkrat
– ansatt på offentlig kontor

UiO
– Universitetet i Oslo

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 29).

Vedlegg 6

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 30).

Vedlegg 6

I ANDRES LIV

Andregenerasjonens sinne

AV ZESHAN SHAKAR

Jeg har gjort det du ba om. Vært snill gutt. Forsøkt å ta skolen seriøst. Det er grunnlaget for en trygg og varig tilknytning til arbeidsmarkedet, er det ikke det du pleier å si? At det er spesielt viktig for sånne gutter som meg, at vi har noe håndfast. Noe å falle tilbake på. Jeg er enig med deg. Det er viktig.

Jeg forsøkte å ta skolen seriøst. Jeg tok til og med Norsk 1, ikke Norsk 2. Jeg kunne tatt Norsk 2 om jeg ville, men jeg tok et valg, ikke sant, et aktivt valg, om å være i Norsk 1. Den ordentlige norsken. Samme norsk som deg.

Samme med nynorsk. Jeg hadde ikke trengt å ta det heller. Alle som tar Norsk 2, de slipper nynorsk. Vet du hvor slitsomt nynorsk er? Men jeg tok det, heller enn å lære språket til moren og faren min bedre. Jeg kunne sluppet å sitte rundt middagsbordet og ikke skjønne hva onklene og tantene mine sier, hver eneste gang vi reiser tilbake på besøk. Jeg kunne sluppet å se hvordan fetterne og kusinene mine prøver ikke å le seg i hjel av den norske aksenten min. Høre hvordan de snakker til meg og ser på meg, komisk og fremmed. De tror jeg er helt som deg, jeg vet de gjør det. Mens du, du tror jeg er helt som dem.

Men nei, jeg brydde meg ikke om det. Jeg tok nynorsk. Jeg tok all norsken jeg kunne få. For det er viktig for gutter som meg med så mye norsk som mulig.

Det er bare ... det er ikke nok norsk likevel. Du er ikke fornøyd med meg. Jeg merker det. Du virker skuffa. Irritert.

Jeg vet jeg kunne gjort det bedre på skolen. Jeg vet det. Men skole var ikke helt for meg. Jeg forsøkte. Jeg gjorde seriøst det, jeg var bare ikke så flink. Ikke alle er flinke. Ikke alle får til alt, ikke sant?

andregenerasjon

– uttrykk som brukes om nordmenn som er født og oppvokst i Norge, men som har foreldre som har kommet til Norge fra et annet land

håndfast

– konkret, solid

Norsk 2

– tidligere brukt om norskundervisning for elever med et annet morsmål enn norsk

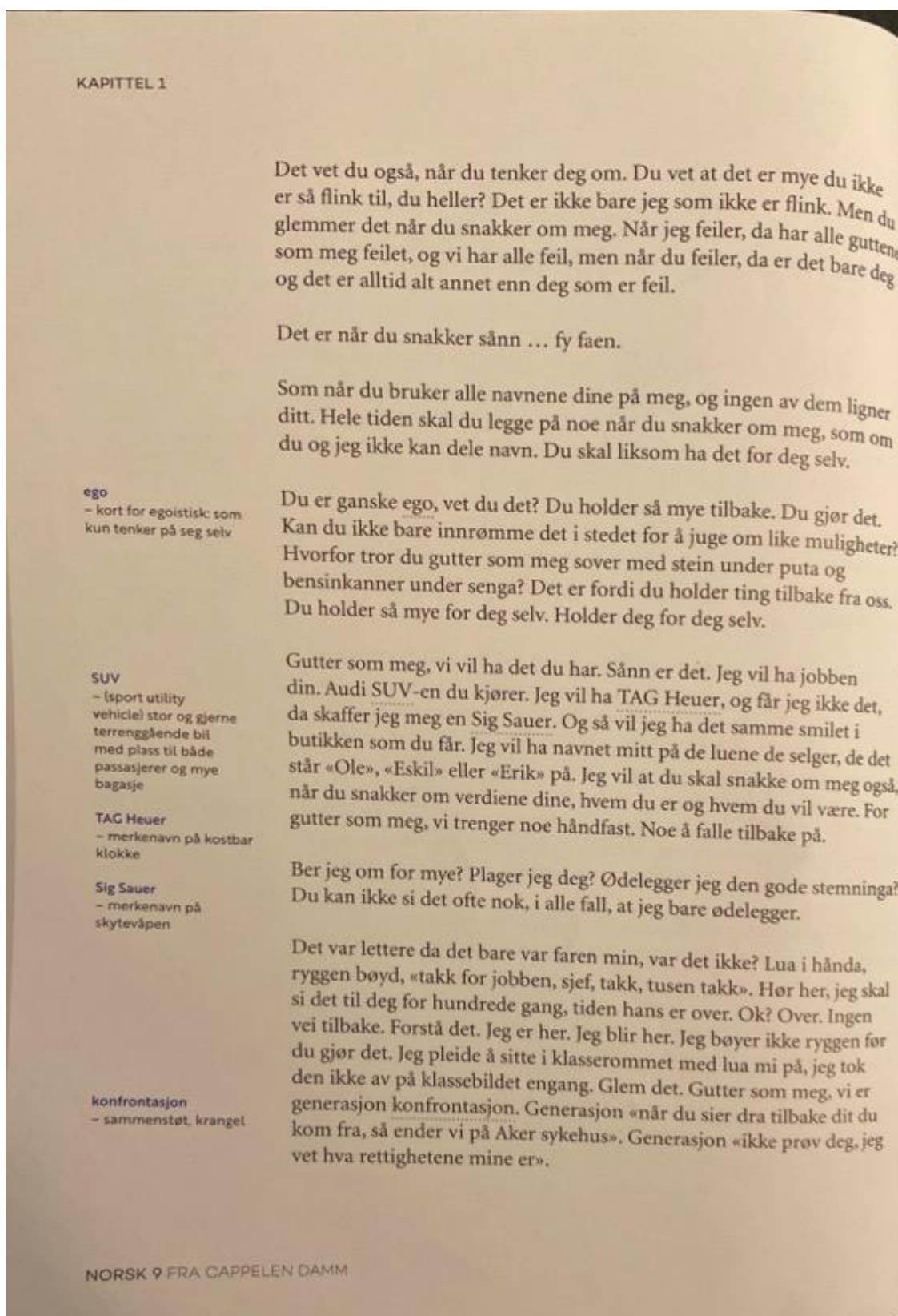
aksent

– tonefall eller måte å uttale et ord på

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 31).

Vedlegg 6

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 32).

Vedlegg 6

I ANDRES LIV

Hva mener du, har jeg ikke fortjent det? Har jeg ikke samme krav på det som deg? Du har liksom fortjent det mer? Fortell meg hvordan. Kom igjen. Fortell meg hvordan du var på skauen og kjempa mot nazistene. Hvordan du bygde landet etter krigen. Hvordan du fant olja.

Du kan ikke det, vettu. Det eneste du gjorde, var å bli født av riktig dame og ha riktig far. Du har ikke gjort en dritt mer.

Fæn.

Jeg skulle ikke bli sint. Jeg har lært hvordan det fungerer for gutter som meg. Når jeg blir sint, da snakker du bare om at jeg er sint, du hører ikke etter hva jeg sier eller bryr deg om hva jeg er sint for.

Men hva skal jeg gjøre? Snakker jeg lavt og rolig, da hører du jo ikke etter. Du vet ikke hvor mange ganger jeg har prøvd å snakke til deg, men du bare ignorerer meg. Du snakker heller med vennene dine. Du snakker til dem om meg, til og med mens jeg er til stede. Og når du først snur deg til meg, når du først gir meg oppmerksomheten din, da er det ikke for å lytte, men for å rope til meg. Kan du ikke bare snakke til meg på en ordentlig måte? Snakke til meg som du gjør til folk flest?

Veit du hva. Jeg gidder ikke det tullet her. Jeg trenger ikke deg. Fjern deg, din jævla egoist. Ikke gå. Vent. Jeg bare ... Jeg skjønner ikke. Hvorfor vil du ikke ha meg?

på skauen
– refererer til «gutta på skauen», uttrykk som brukes om den norske motstandsbevegelsen under andre verdenskrig

ignorere
– overse, ikke bry seg om

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 33).

Vedlegg 6

KAPITTEL 1

OPPGAVER

Å bruke leseerfaringer

Du har lest mange ulike typer tekster før: noveller, artikler, debattinnlegg, dramatekster, eventyr, tegneserier og sikkert mange flere. Alt du har lest, er en del av dine leseerfaringer. Når du leser en ny tekst, sammenlikner du den ofte automatisk med tekster du har lest tidligere. Slik hjelper dine leseerfaringer deg til å forstå både hva du leser, hvordan du skal lese, og hvordan du skal tolke det du leser.

1 Du har kanskje ikke lest en tekst før som likner på «Andregenerasjonens sinne». Likevel har du sikkert noen leseerfaringer du brukte for å forstå denne teksten. Hvilke tekster, teksttyper eller sjangre som du kjenner fra før, kan minne deg om noe i denne teksten? Tenk nøye etter og skriv ned noen eksempler.

TIPS!
Det kan være helt spesifikke tekster, som bøker du har lest, filmer eller serier du har sett, eller sanger du har hørt. Men det kan også være teksttyper som dramatekst, dikt, debattinnlegg, samtaler eller kommentarfelt, altså nesten hva som helst.

Hvem forteller, og hvem handler det om?

Boka denne teksten er hentet fra, blir beskrevet som en «kollektiv selvbiografi». I en selvbiografisk tekst beskriver en forfatter sitt eget liv. Ofte er fortelleren en jeg-person, slik som i denne teksten.

2 Forklar: Hvem er jeg-personen i «Andregenerasjonens sinne», ut fra det du vet om teksten?

3 Denne teksten handler om en jeg-person, men likevel kan den angå flere av oss. Hvem ville du anbefale å lese «Andregenerasjonens sinne», og hvorfor?

angå – gjelde, være av betydning eller interesse for

Forstå tittelen

Forfatteren har kalt teksten sin «Andregenerasjonens sinne». Ordet *andregenerasjon* refererer som regel til dem av oss som er født og oppvokst i Norge, men som har foreldre som har kommet hit fra et annet land. Tittelen beskriver altså et sinne som handler om å være andregenerasjons nordmann.

4 Forklar hvorfor du mener forfatteren har valgt denne tittelen, ut fra det du har lest i teksten. Se etter ting som du mener jeg-personen i teksten er sint for. Hva handler dette sinnet om?

TIPS!
Du kan for eksempel skrive slik:
Tittelen «Andregenerasjonens sinne» handler om at en er sint på grunn av ...
Det kan for eksempel være at en opplever ...

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 34).

Vedlegg 6

I ANDRES LIV

OPPGAVER

Hvem er «du»?

Fortelleren henvender seg til en du-person gjennom hele teksten. Her er et eksempel:

Det vet du også, når du tenker deg om. Du vet at det er mye du ikke er så flink til, du heller? Det er ikke bare jeg som ikke er flink. Men du glemmer det når du snakker om meg. Når jeg feiler, da har alle guttene som meg feilet, og vi har alle feil, men når du feiler, da er det bare deg og det er alltid alt annet enn deg som er feil.

5

Hvem er «du»? Forklar kort hvem du mener fortelleren snakker til i denne teksten.

TIPS!

Tenk igjennom disse spørsmålene: Er det samme person gjennom hele teksten, er det en enkeltperson, eller er det kanskje en hel gruppe mennesker?

Innblikk i andres liv – tema og budskap

I «Andre generasjonens sinne» inviterer fortelleren deg inn i sitt liv og deler mange av sine tanker og følelser med deg som leser. Men hva handler egentlig teksten om – hva er temaet? Hva ønsker forfatteren å fortelle deg – hva er budskapet? Og når forfatteren inn til deg med sine erfaringer? Engasjerer teksten deg?

tema – det emnet en forfatter ønsker å si noe om, det en tekst handler om på et dypere plan

budskap – det forfatteren ønsker å formidle

6

Forklar kort hva du mener er tema og budskap i denne teksten.

TIPS!

Du kan for eksempel skrive slik:
*Det teksten handler om, selve temaet, er ...
Jeg oppfatter at budskapet i teksten er ...*

7

Hva synes du om teksten? Beskriv kort hva du mener om teksten, og om forfatteren lykkes med å engasjere deg som leser. Begrunn svaret ditt.

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 35).

Vedlegg 7

KAPITTEL 1

Varier språket

Når du skal beskrive og vurdere noe, er du avhengig av å bruke ulike adjektiv. Hvis du skal skrive om noe du liker, holder det ikke å bare bruke adjektivet *bra* om alt. Og det du ikke liker, kan ikke være bare *dårlig*. Kanskje er det herlig, fantastisk, storartet, utmerket, flott eller briljant? Eller i motsatt fall nedslående, tåpelig, elendig, ynkelig eller rett og slett helt håpløst?

Avslutningen – den endelige dommen

Avslutningen i en omtale skal oppsummere og komme med den endelige dommen. anbefaler du andre å lese boka, se filmen eller spille spillet? Mange tar også med et terningkast som viser hva de synes om det de omtaler, på en skala fra én til seks.

Omtalen «Forbrytelse og straff» – ubehagelig og fint om vanskelige temaer, som du kan lese på side 39–40, er skrevet av Malin Josefine Mikalsen Haustreis da hun gikk i 9. klasse.

Før du leser «Forbrytelse og straff» – ubehagelig og fint ...»

Leseoppdrag: Malin Josefine Mikalsen Haustreis har skrevet en omtale av novellen «Forbrytelse og straff», som du selv har lest på side 13–21. Mens du leser, tenk over om du synes hun har fått med seg det viktigste fra novellen. Ville du lagt vekt på andre ting hvis du skulle skrive en omtale av den samme teksten?

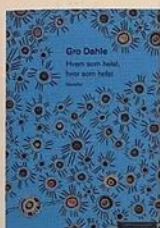
Vedlegg 7

I ANDRES LIV

Eksempeltekst: omtale

«Forbrytelse og straff» – ubehagelig og fint om vanskelige tema

AV MALIN JOSEFINE MIKALSEN HAUSTREIS

Novellen «Forbrytelse og straff» er skrevet av Gro Dahle og hentet fra novellesamlingen *Hvem som helst, hvor som helst*. Samlingen inneholder 19 forskjellige noveller og ble utgitt på Cappelen Damm forlag i 2009.

Novellen handler kort fortalt om en gutt som plutselig mister alle vennene sine når han begynner på ungdomsskolen. Nå lever han i skyggen av resten av medelevene på skolen. Han synes overgangen er vanskelig, han blir stille og sjenert. Venner fra barneskolen blir borte, til og med hans beste venn, Frans, svikter ham.

I starten er han bare ensom, men prøver å tenke at det ikke gjør noe, så lenge han får være i fred. Etter hvert blir han hakkekylling og mobbeoffer. Selv tror han at det er ett spesielt øyeblikk i klasserommet som gjør at mobberne velger ham ut. Ved et uhell lager han en høy plystrelyd midt i timen, når han blåser i et hull i linjalen. Han tenker at «det er da det begynner. Han tror det er da. For han har vekket dem. Rovdyrene. Han fikk dem til å snu seg mot ham. Han husket blikkene deres. Uttrykket i øynene. Nå har de oppdaget ham. Nå venter de bare». Det finnes flere slike nydelige øyeblikksskildringer som gjør at vi føler veldig nærhet til hovedpersonen

Mobbingen blir verre over tid. Han blir dyttet, ledd av og dunket i hodet, men han gjør ingenting for å stoppe det. Han bare godtar det, ler med de andre, later som det er greit, som om også han synes det er morsomt. Utenfor skolen rømmer han fra virkeligheten gjennom bøkene sine, og han forteller ikke noen om det som skjer på skolen, heller ikke foreldrene sine. Et stykke ut i novellen får vi vite hva han i all hemmelighet gjør for å

hakkekylling

– person som stadig blir plaget og utsatt for kritikk

øyeblikksskildring

– detaljert beskrivelse av det som skjer i øyeblikket

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 39).

Vedlegg 7

KAPITTEL 1

tafle det som skjer, for å gi seg selv en følelse av kontroll. Til slutt topper det hele seg i en brutal hendelse på skolen og en sterk reaksjon hjemme.

perspektiv
– ståsted, synsvinkel

Gro Dahle har skrevet denne novellen fra hovedpersonens perspektiv. Vi følger handlingen gjennom ham og hans tanker om det som skjer. Det er sterkt, og i noen øyeblikk brutalt og ubehagelig. Hovedpersonen har ikke noe navn. Dette er et godt virkemiddel, for da blir ikke problemene han opplever, festet kun til ham som person. Han kan være hvem som helst, og det som skjer med ham, blir relevant for oss alle.

relevant
– av betydning, viktig

metafor
– ord eller uttrykk brukt i en annen betydning enn den bokstavelige. Nesten det samme som sammenlikning, men uten sammenlikningsordene.

Novellen er full av fantastiske skildringer av følelser og sterke øyeblikk, og mange flotte metaforer. For eksempel når hovedpersonen ser sin tidligere bestevenn Frans le sammen med de andre, og beskriver det som at «det er som å se ham le gjennom et vindu». Hovedpersonen klarer ikke å le med, «for han er på den andre siden, bak glasset». Eller hvordan han har lyst til å gå bort til de andre som ler og herjer i skolegården: «Men det går ikke. Han kan ikke. Det er et høyt og helt usynlig gjerde med tre rader piggråd.»

Ungdommer som gruppe blir beskrevet som «rovdyr». Dette er en god metafor fordi novellen handler om en gutt som blir utsatt for grov mobbing av en flokk som «jakter på svakere individer, jager byttet og leker med det før de går etter strupen».

Noen øyeblikk i teksten er spesielt sterke, som hendelsen med markene. Jeg vil ikke avsløre de viktigste høydepunktene, men dette er brutalt. Vi sitter igjen med dyp medfølelse og samtidig en sterk følelse av ubehag, fordi det som skjer, er beskrevet i så mange detaljer. Et annet eksempel er da hovedpersonen ser for seg at en stor kjøttkvern skal kverne opp Frans. Det beskrives også i detalj hvordan han tenker på å slå Frans, brette ribbeina hans og liknende. Vi som lesere får føle ekstra godt på hvordan hovedpersonen har det, og hva han føler, fordi det er så godt beskrevet og fortalt fra hovedpersonens synsvinkel.

Det jeg liker godt med denne novellen, er at den tar opp vanskelige tema på en måte som er både følsom og brutal. Tema som ungdomstid, ensomhet, mobbing, spiseforstyrrelser og hvordan ting kan utvikle seg når man ikke snakker med noen om det som er vanskelig. Novellen gir leseren mer forståelse for disse viktige temaene. Samtidig er den rett og slett bare utrolig godt skrevet. Jeg gir derfor denne novellen terningkast 5.

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 40).

Vedlegg 7

I ANDRES LIV

OPPGAVER

Beskriv det du omtaler

Når du skriver en omtale, er det naturlig å starte med å presentere og beskrive det som skal omtales. Det er viktig å ikke la beskrivelsene ta for mye plass, men å oppsummere kort det du skal omtale. Du skal for eksempel skrive kort hva en tekst handler om, ikke gjenfortelle hele teksten eller avsløre alt som skjer. I omtalen av «Forbrytelse og straff» gjør forfatteren det slik:

Novellen «Forbrytelse og straff» er skrevet av Gro Dahle og hentet fra novellesamlingen Hvem som helst, hvor som helst. Samlingen inneholder 19 forskjellige noveller og ble utgitt på Cappelen Damm forlag i 2009.

Novellen handler kort fortalt om en gutt som plutselig mister alle vennene sine når han begynner på ungdomsskolen. Nå lever han i skyggen av resten av medelevene på skolen. Han synes overgangen er vanskelig, han blir stille og sjenert. Venner fra barneskolen blir borte, til og med hans beste venn, Frans, svikter ham.

1

Skriv en presentasjon av Zeshan Shakars tekst på side 30–33, på en liknende måte som i eksempelet du ser her.

TIPS!

Hvis du heller vil skrive en presentasjon av en bok du har lest, kan du gjerne gjøre det.

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 41).

Vedlegg 7

KAPITTEL 1

OPPGAVER

Rike beskrivelser

Adjektiv er ord som både kan beskrive og utrykke holdninger eller meninger. Synes du novellen var god, dårlig eller helt middels? For å overbevise leseren om at du har vurdert teksten godt nok, er det viktig å bruke rike beskrivelser.

rik beskrivelse – innholdsrik, detaljert og nyansert beskrivelse

2

Finn adjektiv som er mer nyanserte enn «bra», «dårlig» eller «middels». Lag en liste med ulike synonymmer til disse tre adjektivene.

synonym – ord med samme eller omtrent samme betydning som et annet ord

TIPS!

Her er det greit å ta ordbøker til hjelp. Det finnes både trykte og digitale synonymordbøker. Mange skriveprogrammer har også innebygd synonymordliste.

3

Beskriv noe du synes var bra eller dårlig i novellen «Forbrytelse og straff». Bruk flere adjektiv, men ingen av disse skal være «bra» eller «dårlig».

EKSEMPEL

Novellen er full av fantastiske skildringer av følelser og sterke øyeblikk, og mange flotte metaforer.

Begrunnelser og eksempler

Du kan mene det du vil om en tekst, så lenge du begrunner det og viser konkrete eksempler fra teksten du omtaler. Hun som har skrevet omtalen av «Forbrytelse og straff» gjør dette flere steder. Her er et eksempel:

Novellen er full av fantastiske skildringer av følelser og sterke øyeblikk, og mange flotte metaforer. For eksempel når hovedpersonen ser sin tidligere bestevenn Frans le sammen med de andre, og beskriver det som at «det er som å se ham le gjennom et vindu». Hovedpersonen klarer ikke å le med, «for han er på den andre siden, bak glasset».

konkret – håndfast, bestemt, spesifikk

4

Skriv noe du selv mener om novellen «Forbrytelse og straff». Begrunn oppfatningen din ved å vise et eksempel fra teksten. Du kan gjerne bruke det du skrev i oppgave 3. Da må du finne et eksempel fra teksten som viser det du oppfatter som bra eller dårlig.

TIPS!

Husk at meningene dine må handle om teksten, hvordan forfatteren skriver, eller de valgene forfatteren har tatt, ikke noe personene i novellen gjør.

Du kan for eksempel skrive noe slikt:
Forfatteren framstiller Frans som litt feig. Dette kan vi se flere steder i teksten, for eksempel da ...

Men du kan ikke skrive slik:
Jeg synes Frans er en dårlig venn. Det kan vi se når Frans ...

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 42).

Vedlegg 7

I ANDRES LIV

OPPGAVER

Din vurdering av novellen

Malin gir novellen terningkast 5. Hun begrunner det med at det er viktige tema som berøres, og at teksten er godt skrevet. Du har selv lest novellen. Hva mener du?

5

Gi «Forbrytelse og straff» det terningkastet du mener novellen fortjener, og forklar hvorfor du har vurdert den slik du gjør.

Tittel som viser hva du mener

Tittelen på en omtale skal vise hva omtalen handler om. Et eksempel kan være «Omtale av novellen 'Forbrytelse og straff'». Men ofte får du en bedre tittel hvis du klarer å vise hva du synes om det du har lest. Tittelen «'Forbrytelse og straff' – ubehagelig og fint om vanskelige tema» gjenspeiler forfatterens mening om novellen.

6

Hvilken tittel ville du selv ha valgt hvis du skulle skrevet en omtale av «Forbrytelse og straff»? Lag en tittel som viser hva du mener om novellen.

Vurdering av omtalen

Tenk deg at du skal gi forfatteren tilbakemelding på omtalen hun har skrevet. Hva slags tilbakemelding ville du gitt på denne teksten?

7

Bruk teksten «Å skrive en omtale» på side 36–38 når du vurderer omtalen. Skriv ned to ting du synes forfatteren fikk godt til, og én ting du synes hun kunne gjort annerledes.

TIPS!

Du kan bruke disse spørsmålene når du vurderer omtalen:

- Er strukturen i teksten god? (Vurder innledning, hoveddel og avslutning.)
- Bruker forfatteren rike beskrivelser?
- Begrunner hun meningene sine?
- Bruker hun konkrete eksempler for å underbygge det hun mener?
- Har du lagt merke til noe viktig i novellen som du mener forfatteren ikke nevner?

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 43).

Vedlegg 8

KAPITTEL 1

SIDEMÅLET DITT

Å lese om vanskelege tema

avansert
– krevjande,
utfordrande, innvikla

Kva for tema vil du seie er vanskelege? Ikkje dei som er avanserte reint fagleg, men dei som er tunge, triste eller vanskelege for kjenslene dine. Nokre tema er vanskelege både å snakke og skrive om, og kanskje vonde å lese om. Det betyr ikkje at det beste er å unngå dei. Når du les tekstar med slike tema, kan du kanskje betre forstå andre som har vore gjennom tunge opplevingar. Kanskje kan det også gjere det enklare å snakke om noko vanskeleg du sjølv har opplevd.

Dei vanskelege og vonde tinga finst i verda – dei kan ikkje teiast i hel. Når det er sagt, så har det mykje å seie korleis ein tek opp og presenterer slike tema. Forfattarar som skriv om noko dei veit er sårbart, er som regel klar over at dei må trø forsiktig. Dei har gjerne skrive med eit ønske om å nå fram til nokon som kan ha nytte av det, nokon som treng å kjenne at dei ikkje er åleine i verda med sitt tap, si sorg, sitt sinne eller si hjelpeløyse.

Forteljinga «Hjartejenta» på side 53–55 er skriven av Erna Osland. Ho er henta frå tekstsamlinga *Ta 100 steg og få ein venn*, som kom ut i 2015. Tekstsamlinga inneheld fjorten forteljingar om å møte kvarandre. I denne forteljinga er det Hanna og Håvard som møtest.

Før du les «Hjartejenta»

Leseoppdrag: Teksten du no skal lese, handlar om eit liv som går tapt, og om nokon som får livet i gåve. Tenk over dette spørsmålet mens du les: Er dette ein trist tekst?

Vedlegg 9

I ANDRES LIV

Hjartejenta

AV ERNA OSLAND

Hanna kan ikkje gå. Ho kan ikkje springe. Og ho kan slett ikkje sykle. Ho må sitje i ro. Ho må sitje heilt i ro og puste: Puste forsiktig inn, puste forsiktig ut.

For ho har eit hòl i hjartet sitt!

Hjartet til Hanna kan ikkje limast. Det kan ikkje syast, det kan ikkje bôtast på noko vis.

Ho må få seg eit nytt hjarte, eit hjarte som er heilt, utan hòl.

Men kvar er butikken for hjarte?

Ein kan ikkje kjøpe eit hjarte. Eit hjarte må givast bort.

Så kven vil gi Hanna hjartet sitt?

Eit hjarte heilt utan hòl!

Håvard skal gi Hanna eit hjarte.

Men det veit han ingen ting om!

Han berre suser av stad. Han sykklar for fullt. Han kjenner jo ikkje Hanna. Han veit ikkje noko om pustinga hennar. Han veit ikkje eingong at eit hjarte kan ha hòl. Og ikkje at *eit hovud* kan ha det heller, for den saks skuld.

Han berre sykklar og suser.

For Håvard liker å sykle. Han er sterk og får stor fart. Best liker han å sykle langs fjorden. Han trør så håret løftar seg, så sykkelen løftar seg. Framover, framover, han fyk framover og opp, og ut av vegen. Han og sykkelen, dei flyg langs fjorden. Dei svever mot skyene.

Men kvar er det dei landar?

Håvard ser ikkje kvar han landar. Han ser ikkje meir, og han veit ikkje meir. For i hovudet hans er det eit hòl.

Det kjem blod ut av hòlet i Håwards hovud. Dei som finn han, ser det piple ut.

– Håvard, Håvard, roper dei og tar han inntil seg.

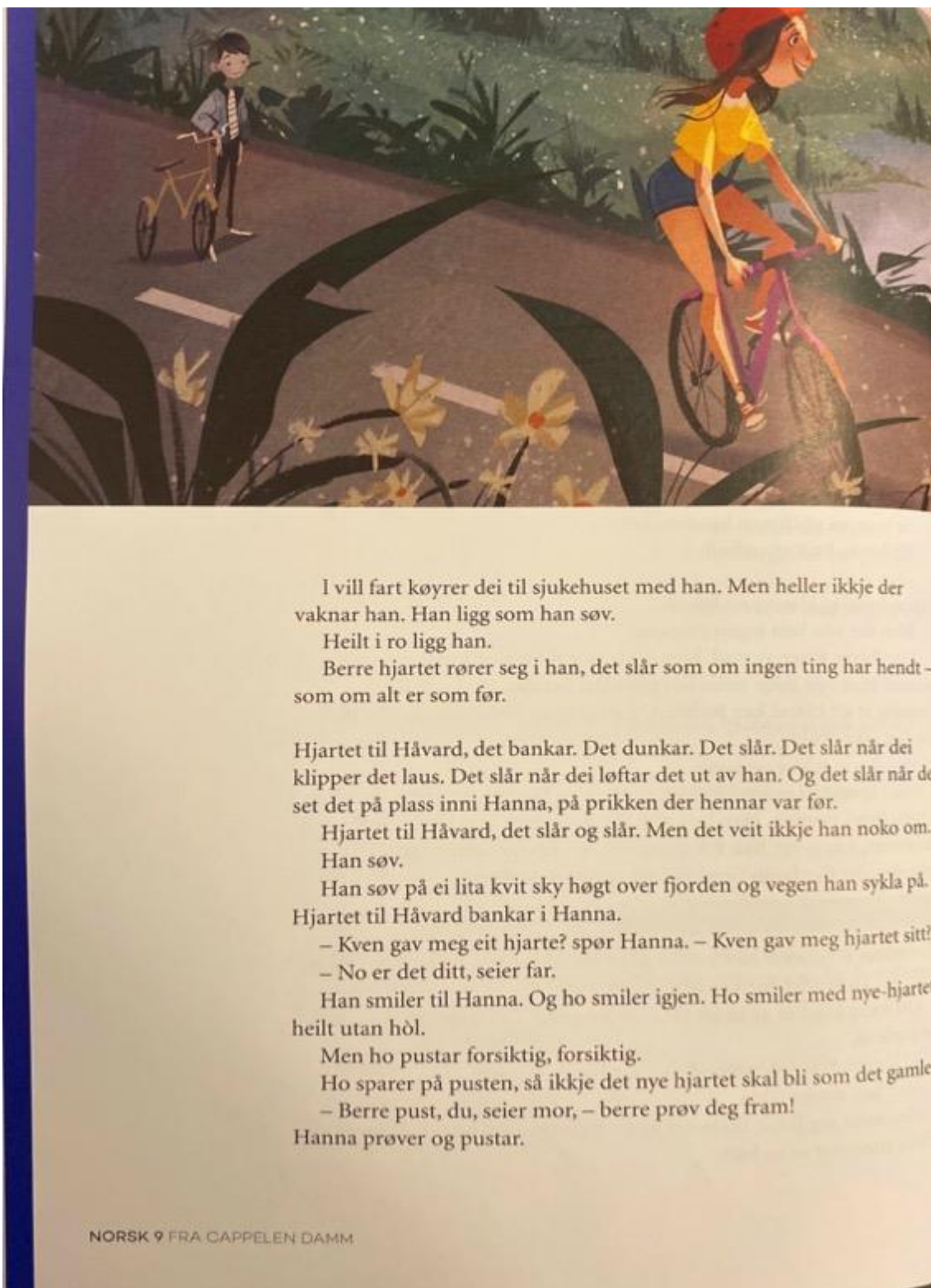
Men han svarer ikkje.

Han rører seg ikkje, ikkje det minste grann. Han ligg stille mens blodet strøymer ut av han.

NORSK 9 FRA CARPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 53).

Vedlegg 9

I vill fart køyrer dei til sjukehuset med han. Men heller ikkje der vaknar han. Han ligg som han søv.

Heilt i ro ligg han.

Berre hjartet rører seg i han, det slår som om ingen ting har hendt – som om alt er som før.

Hjartet til Håvard, det bankar. Det dunkar. Det slår. Det slår når dei klipper det laus. Det slår når dei løftar det ut av han. Og det slår når dei set det på plass inni Hanna, på prikken der hennar var før.

Hjartet til Håvard, det slår og slår. Men det veit ikkje han noko om. Han søv.

Han søv på ei lita kvit sky høgt over fjorden og vegen han sykla på. Hjartet til Håvard bankar i Hanna.

– Kven gav meg eit hjarte? spør Hanna. – Kven gav meg hjartet sitt?
– No er det ditt, seier far.

Han smiler til Hanna. Og ho smiler igjen. Ho smiler med nye-hjartet heilt utan høl.

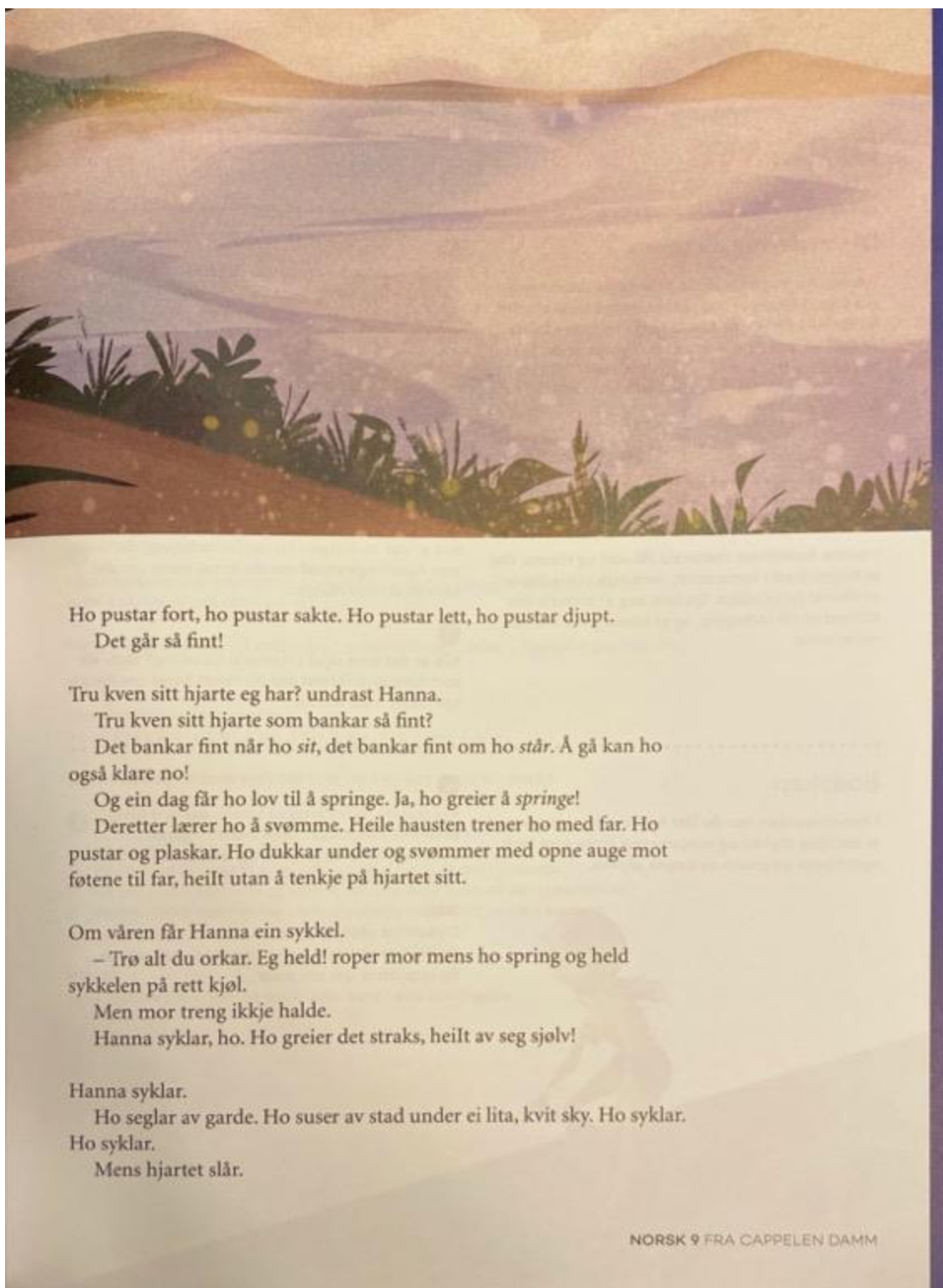
Men ho pustar forsiktig, forsiktig.

Ho sparer på pusten, så ikkje det nye hjartet skal bli som det gamle.

– Berre pust, du, seier mor, – berre prøv deg fram!

Hanna prøver og pustar.

Vedlegg 9

Ho pustar fort, ho pustar sakte. Ho pustar lett, ho pustar djupt.
Det går så fint!

Tru kven sitt hjarte eg har? undrast Hanna.
Tru kven sitt hjarte som bankar så fint?
Det bankar fint når ho *sit*, det bankar fint om ho *står*. Å gå kan ho
også klare no!
Og ein dag får ho lov til å springe. Ja, ho greier å *springe*!
Deretter lærer ho å svømme. Heile hausten trener ho med far. Ho
pustar og plaskar. Ho dukkar under og svømmer med opne auge mot
fotene til far, heilt utan å tenkje på hjartet sitt.

Om våren får Hanna ein sykkel.
– Trø alt du orkar. Eg held! roper mor mens ho spring og held
sykkelen på rett kjøll.
Men mor treng ikkje halde.
Hanna sykklar, ho. Ho greier det straks, heilt av seg sjølv!

Hanna sykklar.
Ho seglar av garde. Ho suser av stad under ei lita, kvit sky. Ho sykklar.
Ho sykklar.
Mens hjartet slår.

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 55).

Vedlegg 9

KAPITTEL 1

OPPGÅVER

Di vurdering av tema

Teksten du no har lese, handlar både om ein ung gut som dør, og ei ung jente som overlever fordi ho får eit nytt hjarte. I førlesingsoppgåva på side 52 skulle du tenkje over om du synest at dette er ein trist tekst.

1
Forklar korleis du opplevde denne forteljinga, og kvifor du meiner at ho er trist eller ikkje trist. Prøv å grunngi svaret ditt ved å vise eksempel frå teksten.

TIPS!
Det er ikkje sikkert du vil gi eit heilt eintydig svar. Det er lov å meine fleire ting på ein gong, så lenge du kan forklare kvifor.

To personar – to historier

I denne forteljinga møter du Håvard og Hanna. Dei er begge med i same tekst, men historiene deira er likevel forskjellige. Sjå føre deg at historia om Håvard var éi forteljing, og at historia om Hanna var ei anna.

2
Kva er det som skjer i Håvard si forteljing? Skriv eit kort handlingsreferat der du fortel berre om det som skjer med Håvard.

3
Kva er det som skjer i Hanna si forteljing? Skriv eit kort handlingsreferat der du fortel berre om det som skjer med Hanna.

Bodskap

I denne teksten har du fått høyre ei historie om ei alvorleg ulykke og ei hjartesjuk jente som fekk nytt hjarte på grunn av denne ulykka.

4
Kva trur du forfattaren vil seie til oss ved hjelp av denne handlinga? Skriv kva du meiner at budskapet i forteljinga er, og forklar kva det er som gjer at du oppfattar det slik.

TIPS!
Du kan for eksempel skrive slik:
Eg meiner at budskapet i denne forteljinga er –
Eg oppfattar det slik fordi ...

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 56).

Vedlegg 9

I ANDRES LIV

OPPGÅVER

Kortverb

Kortverb (òg kalla nå-verb) er verb som berre har éi staving i infinitiv, og som endar på vokal. Her er nokre kortverb frå «Hjartejenta» på side 53–55. Desse verba blir bøygde slik:

infinitiv	presens	preteritum	presens perfektum
å tru	trur	trudde	har trudd
å ha	har	hadde	har hatt
å sy	sy	sydde	har sydd
å trø	trø	trødde	har trødd

5

I bøyingskjemaet over ser du korleis kortverb blir bøygde. Ut frå det du ser, prøv å skrive denne setninga slik at ho blir rett:

Kortverb får endinga ... i presens, ... i preteritum og ... eller ... i presens perfektum.

6

Her er nokre fleire kortverb:

å blø, å bry, å døy, å fri, å glo, å kle, å klø, å ro, å sne, å spy

Lag eit bøyingskjema som det over, og bøy alle desse kortverba.

7

Skriv setningar med kortverb.

- Vel tre kortverb og skriv ei setning med kvart av dei i *presens*.
- Vel tre andre kortverb og skriv ei setning med kvart av dei i *preteritum*.
- Vel tre andre kortverb og skriv ei setning med kvart av dei i *presens perfektum*.

HUGSI!

Skriv logiske setningar, og bruk ulike verb i alle setningane.

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 57).

Vedlegg 9

KAPITTEL 1

OPPGÅVER

Uregelrette svake verb

a-verb
– verb som har endinga
-ar i presens og -a i
preteritum og presens
perfektum

EKSEMPEL:
å kaste – kastar –
kasta – har kasta

e-verb
– verb som får endinga
-er i presens og -te eller
-de i preteritum.

EKSEMPLER:
å kjøpe – kjøper –
kjøpte – har kjøpt
å leve – lever –
levde – har levd

Ei lita gruppe svake verb blir bøyde annleis enn både a-verb, e-verb og kortverb. Vi kallar desse verba uregelrette svake verb. Det er ikkje så mange av dei, men det er verb du får bruk for ofte. Du bør rett og slett lære deg korleis dei blir bøyde.

infinitiv	presens	preteritum	presens perfektum
å gjere	gjer	gjorde	har gjort
å eige	eig	eigde	har eigd
å vite	veit	visste	har visst
å seie	seier	sa	har sagt
å leggje	legg	la	har lagt
å kunne	kan	kunne	har kunna
å skulle	skal	skulle	har skulla
å vilje	vil	vile	har vilja

Målet med å lære deg desse verba er at du skal slippe å bruke tid på å slå opp korleis dei skal bøyast kvar gong du brukar dei. Det sparar deg for mykje tid når du skriv. Øving gjer meister!

8

Skriv setningar med uregelrette verb.

- Vel tre verb og skriv og skriv ei setning med kvart av dei i *presens*.
- Vel tre andre verb og skriv ei setning med kvart av dei i *preteritum*.
- Vel tre andre verb og skriv ei setning med kvart av dei i *presens perfektum*.

HUGS!

Du skal bruke flest mogleg ulike verb i setningane. Klarar du å bruke meir enn eitt verb i kvar setning?

Vedlegg 9

I ANDRES LIV

OPPGÅVER

Trappestafett med verb

Kven klarar å lære seg flest av verba frå oppgåve 5–8 på side 57–58? Test verbkunnskapen med ein trappestafett.

I denne trappestafetten treng de

- stafettlag (læraren din deler inn laga)
- kort eller ark (få av læraren din)
- ei trapp (sjølvsagt)
- rett bøying av dei 22 verba i oppgåvene (altså det du har i hovudet)

9

Førebuing og gjennomføring av trappestafett:

- Lag kort med alle verba frå oppgåve 5–8. Det skal stå eitt verb på kvart kort, med infinitivsforma på framsida av kortet og bøyinga (presens, preteritum og presens perfektum) på baksida.
- Finn ei trapp og legg eitt kort på kvart trappetrinn, i tilfeldig rekkjefølgje. Sida med verbet i infinitiv skal vende opp. (Kvart lag bør ha sin eigen bunke med kort, elles blir det fort usemje.)
- Fordel laget oppover trappa slik at alle på laget har omtrent like mange trappetrinn mellom seg. Den som står øvst, må òg ha nokre trappetrinn å gå opp.
- Start med den som står nedst i trappa. Sjå på kortet som ligg på trappetrinnet, sei verbet høgt og bøy det utan å snu kortet. Når du har bøyd det, kan du snu kortet og sjekke om du har rett.
- Har du bøyd rett, kan du gå eit trappetrinn opp og bøye neste verb. Har du bøyd feil, må du gå eit trinn ned og starte derifrå på nytt. Viss du fuskar, må du òg gå eit trinn ned.
- Når du kjem opp til det trinnet der den neste på laget ditt står, tar han eller ho over og fortset oppover trappa. Det laget som først får ein person på toppen av trappa, har vunne.

TIPS!

Når du puggar noko, er det viktig å finne ein metode som gjer at du hugsar godt. Verbbøying kan lærast som ei regle: *å gjere – gjer – gjorde – har gjort*. Seier du det mange gonger, vil det feste seg. Viss du finn ein klassekamerat å øve med, kan de teste kvarandre.

NORSK 9 FRA CARPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 59).

Vedlegg 10

KAPITTEL 1

Litterær samtale

Gjennomfør en litterær samtale sammen med noen av medelevene dine. Samtalen skal handle om novellen «Forbrytelse og straff», en tekst du allerede kjenner. I en litterær samtale utforsker dere en tekst sammen, deler leseerfaringer og oppfatninger og diskuterer ulike tolkninger. Det er ingen fasitsvar. Samtalen er også en anledning til å bruke mange nye norskfaglige ord du har lært.

Forbered deg til samtalen

- 1 Les novellen «Forbrytelse og straff» på side 13–21 på nytt, og se over oppgavene du gjorde da dere arbeidet med denne teksten tidligere.
- 2 Se på spørsmålene under, som vi har kalt *lesefokus*. Forbered svar på disse spørsmålene. Lag notater til hvert av spørsmålene, slik at du kan bruke dem under samtalen.
- 3 Bruk teksten (novellen) også mens du jobber med lesefokus-spørsmålene. Finn korte utdrag fra novellen som du kan bruke som eksempler i samtalen.
- 4 Repeter fagbegreper det kan være nyttig å bruke når du snakker om denne novellen. Du finner mange av dem i teksten «Tett på – å fordype seg i en novelle» på side 10–12. Noter gjerne noen ord du vil bruke.

Lesefokus

Hva husker du spesielt godt fra handlingen?

Hvordan opplever du personene du møter i denne novellen?

Hvilke situasjoner eller hendelser gjorde sterkest inntrykk på deg, og hvorfor?

Er det noen situasjoner du selv kan kjenne deg igjen i?

Hva er vendepunktet i denne novellen – når skjer det noe som gjør at handlingen tar en ny retning?

Hvordan skulle du ønske at novellen hadde sluttet?

Er det noe i teksten som du synes er vanskelig eller uklart, og som du kan spørre andre om hvordan de forstår eller tolker?

Hva mener du denne novellen egentlig handler om? Har den et tydelig tema og budskap?

NORSK 9 FRA CAPPELEN DAMM

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 60).

Vedlegg 10

I ANDRES LIV

TIPS!

For at en samtale skal bli vellykket, er det viktig at alle følger disse reglene:

- ✓ Alle er forberedt gjennom lesing og skriving.
- ✓ Alle forsøker å holde seg til saken.
- ✓ Alle er oppmerksomme.
- ✓ Alle er høflige og vennlige.
- ✓ Alle viser respekt, også når de er uenige.
- ✓ Alle stiller spørsmål til hverandre, slik at alle kan delta i samtalen.
- ✓ Alle gir hverandre nødvendig taletid.
- ✓ Alle tar ansvar for å holde samtalen i gang.

Vurdering

Denne gangen skal både du og læreren vurdere ditt bidrag i den litterære samtalen.

Dette skal dere vurdere:

- Var du godt forberedt til samtalen?
- Fikk du uttrykt dine egne refleksjoner om novellen?
- Klarte du å bruke noen konkrete eksempler fra novellen?
- Fikk du vist noe av det du har lært om novellesjangeren?
- Holdt du deg til saken gjennom samtalen?
- Var du oppmerksom og lyttende til det de andre hadde å si?
- Var du respektfull og vennlig selv hvis du var uenig i det andre sa?
- Stilte du spørsmål til de andre for å holde samtalen i gang?

(Blikstad-Balas et al., 2021a, s. 61).